

hláská

ročník XXVIII, 2017, č. 2

Roudnice nad Labem

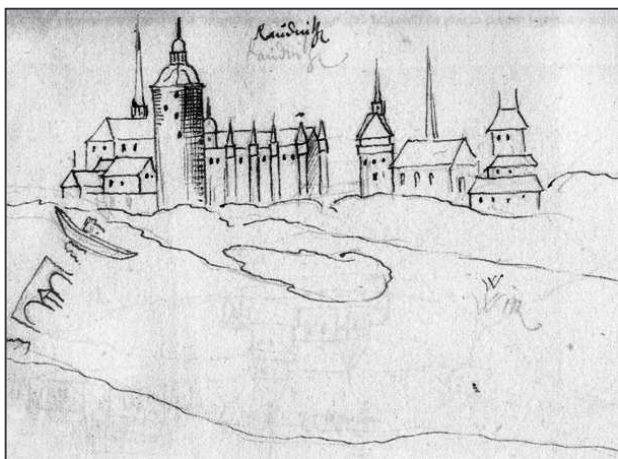
Shrnutí stavebního vývoje hradu a zámku
od Jindřicha Břetislava po Václava Eusebia z Lobkowicz

David Mikoláš – Roman Sirovátka

Na levém břehu Labe, v místě brodu, kde řeku překračovala stará cesta z Prahy na Litoměřice, existovalo osídlení již od mladší doby kamenné. V prvních písemných zprávách je však Roudnice (okr. Litoměřice) přímo zaznamenána až k rokům 1167¹⁾ a 1176,²⁾ kdy zde sídlili arcijáhnové Berchtold a Přibyslav. Předpokládaný hospodářský dvůr s trhovou osadou náležel pražskému biskupství, které mělo eminentní zájem o rozmnožování a scelování svých pozemků v regionu. A cenný majetek bylo třeba zajistit opevněným feudálním sídlem.

Základní kámen položen

Jako stavitel hradu se uvádí pražský biskup a později též český kníže Jindřich Břetislav (†1197), syn Jindřicha, bratra krále Vladislava II. a jeho manželky Markéty. Domníváme se tak, neboť v jedné jeho listině z roku 1184, pojednávající o směně biskupských statků s Jiřím z Milevska prostřednictvím Heřmana, arcidiákona bechyňského, se Roudnice připomíná slovy „curia nostra Rudenitz“,³⁾ v další listině z roku 1194 již podruhé a mnohem určitěji

Nejstarší známé vyobrazení roudnického hradu od strahovského opata Kryšpína Fuka, 1642-1644 (převzato z díla cit. v pozn. 15, s. 435).

jako „curia episcopalis, que dicitur Rudnice“.⁴⁾ Latinský název curia se obvykle překládá jako dvorec, avšak tímto názvem se také běžně označují císařské falce.

Stavba roudnického hradu byla zahájena v 80. letech 12. století. Více méně se na této dataci shodovali jak Dobroslav Líbal⁵⁾ a Dobroslava Menclová,⁶⁾ tak i náš předčasně zesnulý kastelolog Tomáš Durdík.⁷⁾ Slůvkem „snad“ o této době uvažuje i František Alexander Heber.⁸⁾ Dosavadní odhady jmenovaných badatelů navíc v nedávné době podpořil dendrochronologický rozbor zbytků výdřev křížových kleneb, provedený Ing. Tomášem Kynclem. Z jeho závěrů vyplývá, že stromy, které byly zpracovány na prkna výdřev, byly smýceny v roce 1189 či 1190.⁹⁾

Podoba hradu

Hrad byl vystavěn v pozdně románském slohu. Stavba navazovala buď na architekturu jižní Francie, nebo byla provedena „more Latinorum civitatum“,¹⁰⁾ tedy po způsobu latinských měst. Jejím vzorem byla nejpravděpodobněji soběslavská přestavba Pražského hradu.¹¹⁾ Podobu roudnického hradu známe díky dvěma pramenům, a to jednak na základě jeho zbytků pojatých do architektury severního křídla barokního zámku, jednak podle tří dochovaných plánů hradu z konce 16. a z 2. poloviny 17. století a jedné skici z 1. poloviny 17. století.

Nejstarší zachovaný půdorysný plán z roku 1590, jenž byl nalezen v třeboňském archivu a jenž byl nepochybně pořízen pro Viléma z Rožmberka, zachycuje první patro hradu, mající půdorys obdélníka (původní pozdně románský sál, pak gotické přístavby směrem na východ, zakončené okrouhlým donjonem).¹²⁾ V rozích a na dvou stranách vybíhalo sedm věžic, které procházely celým prvním poschodím. Polohopisný plán města Roudnice od Francesca Carattiho z roku 1653 znázorňuje stejnou půdorysnou dispozici.¹³⁾ Plán Antonia Porty z roku 1668 již zachycuje stavbu z velké části odbouranou – zbyly tři věžice, východní část hradu chybí.¹⁴⁾ Na druhou stranu přízemní velký sál byl zakreslen ještě v neporušeném stavu. Skicu hradu v pohledu od severu přes řeku pořídil mezi lety

1642-1644 opat premonstrátského kláštera na Strahově Kryšpín Fuk, když se zabýval přípravnými pracemi na úpravu dolního toku Vltavy.¹⁵⁾

Lokace a dispozice hradu Jindřicha Břetislava

Hrad byl postaven na opukovém svahu asi 20 m nad hladinou řeky Labe. Na západě ho chránila přirozená roklna, jíž sestupovala cesta dolů k říčnímu brodu. Na východě odděloval staveniště hluboký příkop, spadající na severní straně dnešního zámku dolů k řece.

Hrad obdélného půdorysu o rozměrech 39,1 x 15 m byl svou delší stranou situován od východu k západu. Jak opukové zdi, tak u oken pískovcové kvádry na sebe byly vázány velmi kvalitní maltou. Šíře zdí dosahovala v základech 1,9 m, u zdí do dvora 1,45 m, u zbývajících 1,75 m.¹⁶⁾

Všechna čtyři nároží byla zpevněna třičtvrtěkruhovými věžicemi o průměru 6,8 m, dvě půlkruhové věžice se tyčily v severním průčelí a jedna půlkruhová věžice v západním průčelí. Věžice východního průčelí není doložena.¹⁷⁾ Věžice byly ve spodní části zesíleny ústupky, minimálně do prvního poschodí vyzděny kamennými kvádry 40 až 50 cm vysokými, 50 až 70 cm dlouhými a uvnitř vylity směsí kamení a malty bez vynechání jakékoli vnitřní dutiny.¹⁸⁾ V koruně byly opatřeny cimbuřím. Jedna z věžic (dle půdorysného plánu z roku 1590) pojala i drobnou kapli s půlkruhovou apsidou.¹⁹⁾ Jednopatrový objekt hradu byl krytý pravděpodobně sedlovou střešou.

V západních dvou třetinách přízemí se nacházel částečně podsklepený velký sál, 27 m dlouhý a 11,5 m široký, v podélné ose rozčleněný na dvě lodi čtyřmi 1,59 m vysokými sloupy se střídavě oblými a osmihrannými dřívky, krychlovými hlavicemi a obráceným krychlovým hlavicím podobnými patkami, které nesly půlkruhové klenební pásy, zpevňující deset polí křížové klenby a opírající se ve zdech o ploché úseky říms.²⁰⁾ Klenby byly vyzděny z lomového kamene do šalovaných skruží a zality kvalitní maltou, v níž po odstranění šalování zůstaly na klenebních prsou otisky prken. Sál byl osvětlován šesti úzkými pravoúhlými okénky s široce dovnitř rozevřenými špaletami.²¹⁾

V prvním patře lze předpokládat obdobný slavnostní sál. Obytné místnosti byly umístěny v přízemí i v prvním patře východní třetiny budovy.

Podle šíře zdí a situování věžic byl hrad namířen proti možným útokům ze severu od řeky. Na jihu předpokládáme hospodářská stavení. Celý areál byl chráněn buď kamennou hradbou, nebo alespoň dřevěným ohrazením v podobě palisády či plotu. Zdroj pitné vody v podobě do skály vysekané studny v severní části nádvoří je písemně doložen až k 17. století,²²⁾ lze se však opodstatněně domnívat, že zde mohl být již mnohem dříve.

Stavební akce pod taktovkou gotiky

Za biskupa Jana IV. z Dražic (†1343) byl hrad směrem k východu rozšiřován francouzskou (avignonskou) stavební hutí mistra Viléma o gotické přístavby.²³⁾ Labe překlenul kamenný most (1333-1338), toho času třetí v Čechách.

Snad arcibiskup Arnošt z Pardubic (†1364) započal se stavbou věže kruhového půdorysu o průměru 15 m a šíře zdí 3 m, která na východě ukončovala nyní už 64 m dlouhou stavbu hlavního paláce. Hrad byl obehnán novou, jistě

kamennou hradbou,²⁴⁾ jejíž jižní průběh byl přibližně uprostřed přerušen v půdorysu mírně zešíklenou čtverhrannou bránou s padacím mostem, který přemostoval příkop vyhloubený na jižní a východní straně hradu.²⁵⁾

Arnoštův nástupce Jan Očko z Vlašimi (†1380) dokončil budování hradních přístaveb. Nově vybavil komnaty, dobudoval roku 1367 velkou věž,²⁶⁾ v níž roku 1371 zřídil kapli, zasvěcenou Máří Magdaléně, sv. Vítu, Václavu, Vojtěchu a Zikmundovi.²⁷⁾ Z kaple pochází votivní obraz Jana Očka z Vlašimi od neznámého mistra patřícího do okruhu pražského dvorského umění, pořízený kolem roku 1370 či 1371. Za úřadu Jana Očka z Vlašimi byla v podstatě ukončena stavební epocha hradu, jenž v rukou pražských arcibiskupů zůstal do roku 1421, respektive 1431, kdy ho v tu dobu již deset let z církve exkomunikovaný, zadlužený a spíše na Helfenburku u Úštěka pobývající Konrád z Vechty zastavil i se zbývajícím panstvím za 4000 kop grošů českých²⁸⁾ Janu Smiřickému ze Smiřic. Po několika porážkách katolické zelenohorské jednoty (1467), v jejímž čele stál Zdeněk ze Šternberka, švagr a následný správce statků popraveného Jana Smiřického, přešel pobořený hrad do majetku českého krále. Ten ho často zastavoval příslušníkům šlecht.²⁹⁾

Veskrze jen nejnútnejší opravy

Nezbytné stavební rekonstrukce hradu³⁰⁾ byly zahájeny v roce 1471, kdy jej v zástavě držel Ješek Svojanovský z Boskovic a na Roudnici.³¹⁾ Ve stejném duchu pokračovali po roce 1504 také Břetislav, Jindřich, Vilém a Václav Švihovští z Rýzmburka, kteří opravili věžice, pokoje, zdi a jiné stavební části,³²⁾ a po roce 1540 také Karel Dubanský z Duban a na Liběšicích, jemuž král povolil prostavět 500 kop míšeňských grošů.³³⁾

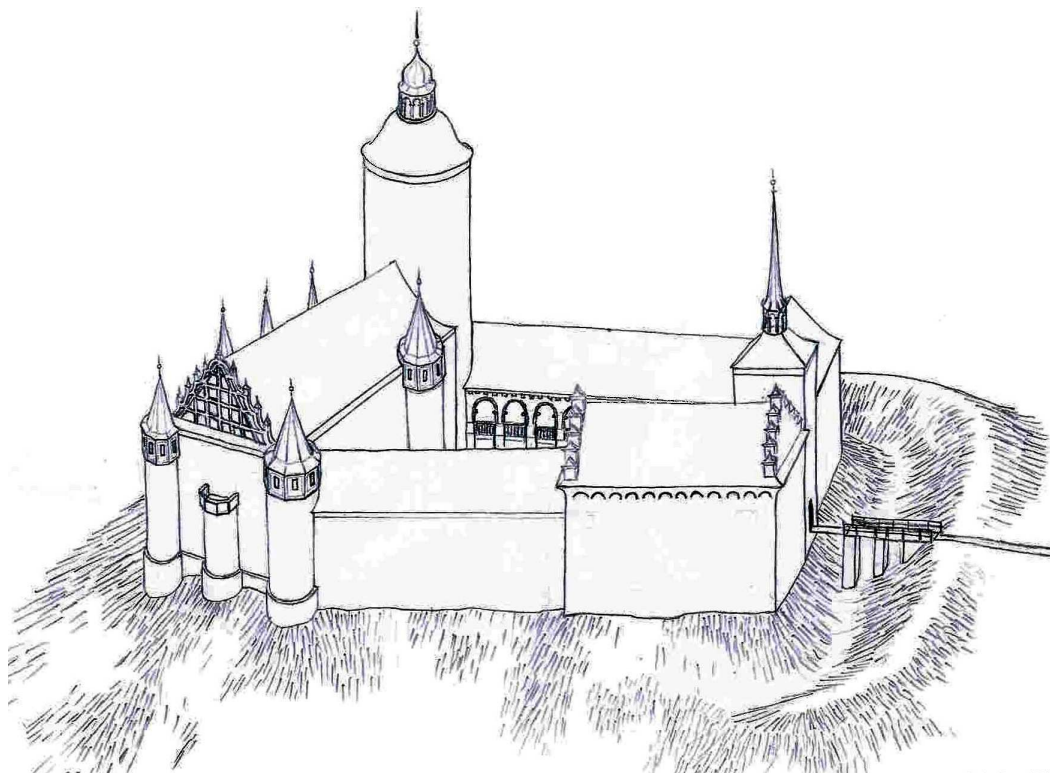
V roce 1552 povolil král knížeti Janu Kryštofu z Tarnova prostavět 3000 kop. Tato suma však byla do roku 1556 překročena o 2904 kop. Hrad byla opraven opět jen v nejnútnejší míře. Na východní straně hradního nádvoří vznikla kromě menších staveb jednopatrová budova s renesančními arkádami v poschodí („štok s pavlačí“),³⁴⁾ čítající 22 pokojů.³⁵⁾ Podle Carattiho plánu navazovala pravoúhle na věž starého hradu a směřovala k jihu.

Renesanční éra pána červené růže

Roku 1575 získal hrad do skutečného vlastnictví Vilém z Rožmberka (1535-1592), přestal být tedy královskou zástavou. Starou stavbu začal postupně upravovat.³⁶⁾ Exteriér nechal v duchu renesance ozdobit vížkami, arkýři, členěnými a profilovanými štíty, na věž u vstupní brány byl umístěn orloj.³⁷⁾ K bráně vedl nejprve pevný a pak zvedací most. Největší Vilémovou stavební investicí bylo vybudování velkých sklepů jako základů pro plánovanou novou budovu na západní straně nádvoří. Přestává se užívat název hrad, napříště se uvádí jako zámek.³⁸⁾ Nechyběla zde ani alchymistická laboratoř, v níž pracoval Claudius Sirri.³⁹⁾

Lobkowiczská zakázka u italských barokních architektů

Paní Polyxena z Pernštejna (1566-1642), vdova po Vilémovi z Rožmberka, se v listopadu 1603 znovu provdala za Zdeňka Vojtěcha Popela z chlumecké linie Lobkowiczů (1568-1628). Věnem mu mimo jiné jmění přinesla Roudnici. V letech 1611-1614 vystavěli manželé nad

Kresebná rekonstrukce předpokládané podoby roudnického zámku v 1. po. 17. století, pohled ze západu (R. Sirovátka 2017).

někdejšími rožmberskými sklepy nákladem 3006 kop jednopatrovou budovu o patnácti pokojích s malovanými stropy a velkém dvořanském sále v přízemí.⁴⁰⁾

V průběhu 1. poloviny 17. století získal zámek čtyřkřídlovou podobu, uzavírající lichoběžné nádvoří. Východní křídlo tarnovské nasedalo kolmo na nejstarší křídlo severní, západní křídlo rožmberské směřovalo šikmo k nejkratšímu křídlu jižnímu, které bylo téměř rovnoběžné s křídlem severním a které bylo prolomeno bránou s fortou pro pěší, nebo spíše průjezdní branskou věží, jak by vyplývalo z Carattiho plánu. Hluboký příkop před bránou byl překlenut dřevěným mostem, jehož první část spočívala na zděných pilířích. Druhá část byla pochopitelně zvedací.⁴¹⁾

Polyxenin jediný syn Václav Eusebius z Lobkowicz (1609-1677) učinil rozhodnutí přebudovat rodinné sídlo. Nejprve uvažoval pouze o přestavbě staré zámecké budovy. V roce 1652 pověřil Václav Eusebius úpravami italského stavitele Pietra Colomba.⁴²⁾ Smluvený roční plat 300 zl. pobíral Colombo jen do 15. června, kdy byl propuštěn, jelikož kníže s ním nebyl spokojen.⁴³⁾ Ještě téhož roku povolal architekta Francesca Carattiho, jež nejdříve pokračoval v renovacích, ale současně pracoval na dvou velkých plánech – jeden podle skutečného stavu a druhý jako návrh, jak by celé město mělo být přestavěno a upraveno.⁴⁴⁾ Caratti tak vlastně vytvořil první regulační plán Roudnice. Nový zámek navrhl jako čtyřkřídlovou budovu s arkádami v nádvoří, avšak stavební projekt dovedl do úplnosti až Antonio Porta.

Shrnutí stavebního vývoje

Biskupský hrad (falz) v Roudnici nad Labem byl vybudován v pozdně románském slohu Jindřichem Břetislavem po roce 1189. Po Přimdě a Praze je třetím nejstarším kamenným hradem u nás a zároveň nejstarším českým hradem, jenž nevznikl stavební činností českého panovníka (Přimda je sice nejstarším, v torzu dochovaným hra-

dem na území České republiky, nicméně v pomezním hvozdu jej dal vystavět v rozporu s tehdejšími řádem markrabě sousední severní marky a pán Chebska Děpold II. z Vohburgu. Nejednalo se tedy o příslušníka české šlechty).

Ve 14. století byl hrad rozšířen o gotické přístavby a velkou kruhovou věž s kaplí. Za arcibiskupa Jana Očka z Vlašimi byla jeho středověká stavební epocha v podstatě ukončena. V rukou pražských arcibiskupů setrval do roku 1431, kdy ho Konrád z Vechty zastavil Janu Smiřickému ze Smiřic. Roku 1467 dobyl hrad na vůdci zelenohorské jednoty Zdeňkovi ze Šternberka český král Jiří z Poděbrad. Až do roku 1575, kdy jej odkoupil Vilém z Rožmberka, pak byl královskou zástavou.

V 2. polovině 15. a v 1. polovině 16. století byl hrad pouze v nejnútnejší míře udržován a opravován. Za polského knížete Jana Kryštofa z Tarnova vznikla po polovině 16. století na východní straně hradního nádvoří, kromě menších staveb, jednopatrová budova s renesančními arkádami v poschodí.

Vilém z Rožmberka nechal hrad renesančně ozdobit vížkami, arkýři, členěnými a profilovanými štíty, na věž u vstupní brány nechal umístit orloj. Největší Vilémovou stavební investicí bylo vybudování velkých sklepů jako základů pro plánovanou novou budovu na západní straně nádvoří.

V prvním desetiletí 17. století vystavěli manželé Zdeňk Vojtěch Popel z Lobkowicz a Polyxena z Pernštejna nad někdejšími rožmberskými sklepy jednopatrovou budovu o patnácti pokojích s malovanými stropy a velkém dvořanském sále v přízemí. Jejich syn Václav Eusebius učinil definitivní rozhodnutí: směřující starší zástavby – až na zbytky románských sklepů, přízemí s věžicemi a dolní část okrouhlé gotické věže – strhnout a na jejím místě v letech 1652-1684 vybudovat monumentální trojkřídlový raně barokní zámek se spojujícím schodišťovým krčkem na jižní straně.

Poznámky: **1)** Erben, K. J. (ed.): *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae* I. Praha 1855, s. 138-139, 319/1167: „Bertholdus de Rudnic“. **2)** Citace v pozn. 1, s. 157-158, 357/1176: „Pribizlaus archidiaconus Rudnicensis“. **3)** Citace v pozn. 1, s. 171, 381/1184. **4)** Citace v pozn. 1, s. 188, 418/1194. **5)** Anděl, R. a kol.: *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Severní Čechy*. Praha 1984, s. 404. **6)** Menclová, D.: *České hrady I*. Praha 1976, s. 82. **7)** Durdík, T.: *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. 3. vydání, Praha 2002, s. 482. **8)** Heber, F. A.: *České hrady, zámky a tvrze*. II. díl. Severní Čechy. Praha 2006, s. 350. **9)** Informace Michala Cihly. **10)** Viz Durdík, T.: *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů. Dodatky 2*. Praha 2005, s. 40. **11)** Citace v pozn. 7, s. 483. **12)** Sedláček, A.: *Hrady, zámky a tvrze Království českého VIII*. Praha 1891, s. 186. **13)** Hlaváčková, M.: *Roudnice nad Labem a okolí*. Roudnice n. L. 2006, s. 27. **14)** Citace v pozn. 12, s. 176. **15)** Pařez, J.: *Náčrty na březích dolního toku Vltavy a na Labi od strahovského opata Kryšpína Fuka*. In: *Castellologica Bohemica* 8. Praha 2002, s. 435. **16)** Citace v pozn. 5. **17)** Citace v pozn. 5. **18)** Citace v pozn. 6, s. 81. **19)** Viz citace v pozn. 7, s. 482; srovnej dílo cit. v pozn. 6, s. 81. **20)** Citace v pozn. 5, s. 404. **21)** Citace v pozn. 6, s. 80. **22)** Citace v pozn. 12, s. 165. **23)** Citace v pozn. 5, s. 405. **24)** Arcibiskup nově opevnil nejen hrad, ale i město. Stalo se tak v r. 1362, jak uvádí kronikář Beneš Krabice z Weitmile – „Op-pida sue ecclesie, videlicet Brodam Boemicalem, Tynhors-soniensem et Rudnicz muris minuvit“ – Emler, J. (ed.):

Fontes rerum Bohemicarum IV, *Kronika Beneše z Weitmile*. Praha 1884, s. 530. **25)** Citace v pozn. 5, s. 405. **26)** Citace v pozn. 24, s. 536: „Et turrem magnam in Rud-nicz per dominum Arnestum, suum predecessorem, in-ceptam ipse consumavit“. **27)** Citace v pozn. 24, s. 544: „Item post hec die XV mensis eiusdem consecravit capel-lam novam in magna turri in castro suo Rudnicz in honore beate Marie Virginis et sanctorum patronorum ecclesie Pragensis: Viti, Wenceslai, Adalberti atque Zigismundi“. **28)** Paprocký z Hlohol a Paprocké Vůle, B.: *Diadochos, id est successio*, jinak posloupanost knížat a králův českých, biskupův i arcibiskupův pražských a všech třech stavův slavného Království českého, to jest panského, rytířského a městského, krátce sebraná a vydaná. Praha 1602, O stavu panském, s. 313 (Národní knihovna České republiky, sig. III 007727). **29)** Citace v pozn. 12, s. 183. **30)** Citace v pozn. 5, s. 406. **31)** Palacký, F. (ed.): *Archiv český čili Staré písemné památky české i moravské, sebrané z archivů domácích a cizích* IV. Praha 1846, s. 77. **32)** Citace v pozn. 12, s. 183. **33)** Citace v pozn. 12, s. 183. **34)** Citace v pozn. 12, s. 184. **35)** Citace v pozn. 5, s. 406. **36)** Citace v pozn. 12, s. 186. **37)** Citace v pozn. 12, s. 174. **38)** Citace v pozn. 5, s. 407. **39)** Citace v pozn. 5, s. 408. **40)** Citace v pozn. 5, s. 408. **41)** Citace v pozn. 12, s. 176. **42)** Citace v pozn. 12, s. 190. **43)** Dvořák, M. – Matějka, B.: *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém* 27. Politic-ký okres roudnický II. Praha 1907, s. 9. **44)** Citace v pozn. 12, s. 190.

Tvrz Boučí (Pichelberk)

Jan Boukal

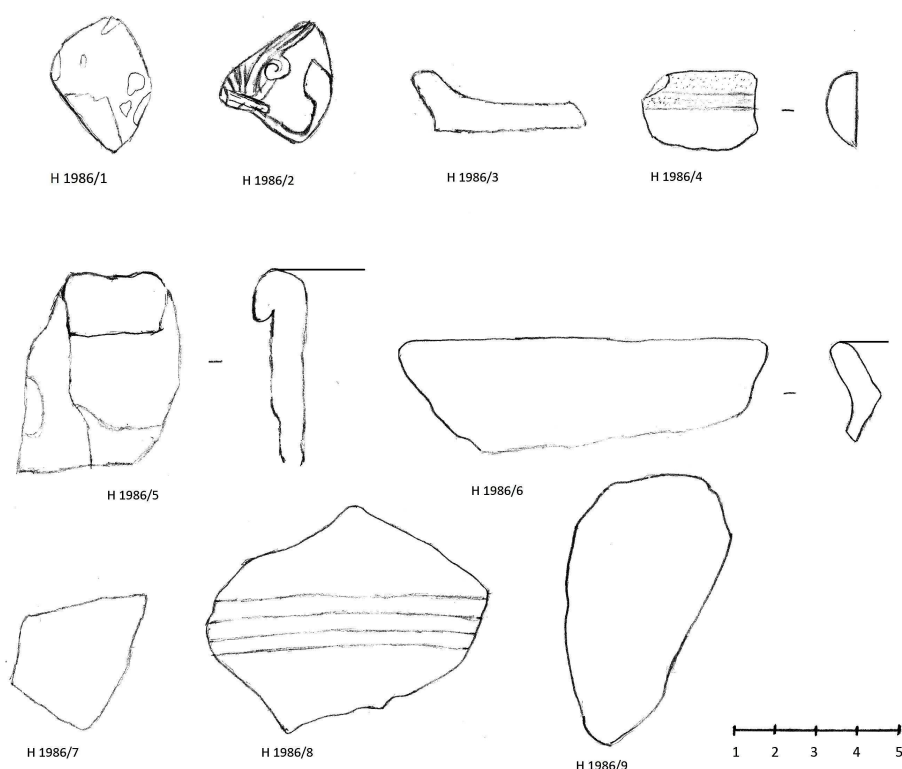
Boučí (dříve Pichelberk, okr. Sokolov) se nachází přibližně 7,5 kilometrů severozápadně od Sokolova; vesnice je součástí obce Dolní Nivy. Dodnes zde lze nalézt jedno z nemnoha zachovaných tvrzišť na Sokolovsku. Poznání této někdejší tvrze zůstává dosavadní historické a archeologické bádání dosud mnoho dlužno.¹⁾ První spolehlivá písemná zmínka o Boučí pochází z roku 1312, kdy daroval Albrecht Nothaft z Falknova abatysi chebských klarisek svůj lenní statek „zu Puchelberg“. V roce 1318 jsou jako svědci v listině, v níž loketský měšťan Jindřich Zeidler prodal své majetky v Radošově osekému klášteru, uváděni otec a syn Mertlin a Mikuláš Pichelberkové. Ti byli nejspíš předky stejnojmenného chebského měšťanského rodu, o němž se Heinrich Gradl domníval, že pocházel z Büchelbergu u hornofalckého Mitterteichu. Jak napovídá jejich jméno, patrně se jednalo o vlastníky Boučí (Pichelberku). Pichelberkové nosili ve svém erbovním znamení pstruha, podobně jako další rody usídlené na území někdejšího Loketska (např. Plikové, Winklerové, Hýzrlvé či Raus-sengrýnárové).²⁾ Pripustíme-li, že Pichelberkové Boučí skutečně vlastnili, není vůbec jisté, jak dlouho. Pokud tomu tak nebylo již dříve, od pozdního středověku byla tvrz v Boučí manským sídlem, jehož vlastníci byli vázáni k loketskému hradu. Roku 1402 je jako držitel Boučí doložen Vend z Hertenberka, člen ještě nedávno mocného, ale na počátku 15. století již poměrně zchudlého rodu erbu medvědíh tlap. Hertenberkové byli původně buď štaufskými ministeriály, kterým se podařilo proniknout na území Loketska nebo se jednalo o český šlechtický rod,

který byl králi z dynastie Přemyslovců pověřen správou a kolonizací pohraničního území mezi Loketskem a tzv. Chebskem. Tvrzení některých autorů (např. Václava Kotěšovce), že rod Pichelberků byl vedlejší větví rodu Hertenberků, se nezakládá na pravdě.³⁾ O dalším vlastníkově tvrze, Janovi z Hertenberka na Pichelberku, máme první zmínku z roku 1465, kdy psal chebské městské radě.⁴⁾

V průběhu druhé poloviny 15. století se čím dál tím více vyostřoval konflikt mezi mocnými Šliky, kterým král Zikmund po husitských válkách zastavil Loketsko, na straně jedné, a loketskými měšťany a many, kterým Šlikové zasahovali do jejich práv na straně druhé. Šlikové jakožto zástavní a tudíž i fiktivní páni hradu Lokte odmítali uznat svrchované právo panovníka na řízení manského systému,

Tvrziště v Boučí s domem čp. 57 (foto autor).

Keramika z tvrziště v Bouči ze sbírek sokolovského muzea (kresba autor).

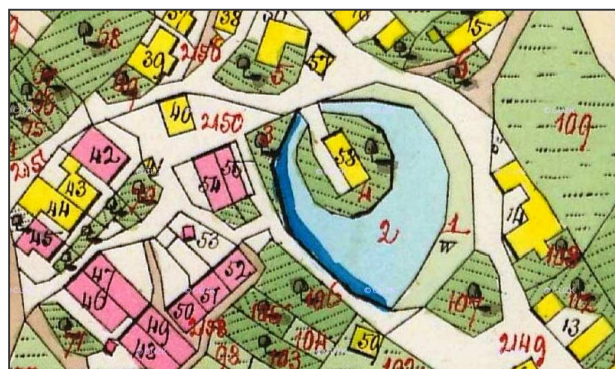
jenž k tomuto hradu náležel, a do kterého spadala i tvrz v Bouči. Mezi Šliky a měšťany s many započaly krvavé boje, jejichž první fáze vyvrcholila požárem města Lokte roku 1473. Šlikové tehdy vyhnali z města many, kteří aktivně spolupracovali s Plavenskými a zbývající manové a někteří další lidé (např. osoby duchovního stavu) byli pod nátlakem donuceni k přísaze věrnosti Šlikům. Během plenění byl vypálen městský kostel a za tento zločin měli být Šlikové potrestáni. Klatba nad nimi a všemi, kteří jim přísahali věrnost, byla záhy zrušena a obnovil ji až papež Evžen IV. v roce 1484. V obnovené papežské klatbě se objevují i jména příslušníků pichelberské větve Hertenberků, konkrétně Jana Hertenberka z Pichelberka a jeho synů Kryštofa a Jindřicha.⁵⁾ Na počátku 16. století již měli loketští manové i měšťané hrůzovlády Šliků dost. Proto se roku 1503 proti nim spojili s karlovarskými měšťany. Jedním ze zakládajících členů protišlikovského spolku byl již zmíněný Kryštof z Hertenberka, jenž se patrně intenzivně účastnil tzv. loketské války, trvající až do března roku 1506.⁶⁾ Syny Kryštofa nebo Jindřicha byli bratři Volf a Jiří Hertenberkové z Pichelberka, o nichž máme zprávy z počátku 16. století. Volf je doložen v letech 1512-1532 jako správce (pfleger) v Liebensteinu u Waldsassenu.⁷⁾ Dle šlikovského urbáře z roku 1525 držel Bouči společně s Vítem z Týna.⁸⁾

Volf žil ještě roku 1550, kdy byl zemským soudcem na Loketsku. Zanechal po sobě syny Filipa, Baltazara a Víta. Vít rodové statky opustil, Filip zemřel nedlouho po otci, a tak se stal pánem na Bouči Baltazar (†1578), jenž zastával úřad hejtmána ve Waldsassenu. Po něm sídlil na Bouči jeho syn Habart Hertenberk se svými syny Adamem a Filipem. Adam po dobu otcova života spravoval tvrz v blízkých Horních Nivách a sám měl syny Jáchyma Arnošta a Kryštofa Fridricha.⁹⁾ V roce 1624 měl být bratrům Adamovi a Filipovi z Hertenberka konfiskován kvůli dluhům jejich statek Bouči (Pichelberk), který tehdy sestával z tvrze, vsi

a poplužního dvora. Oba bratři své dluhy stihli zaplatit, a proto jim jejich majetky zůstaly. Adamovou manželkou snad mohla být Markéta z Hertenberka, rozená z Týna, která v polovině 17. století držela dvory v Hájí a v Suché společně s Jiřím z Hazlova.¹⁰⁾ Roku 1638 je jako hejtmán loketského kraje vedle Jana Hartvíka z Nostic připomínán i Filip Hertenberk z Pichelberka. Janu Hartvíku Nosticovi prodával roku 1640 Adam Hertenberk Horní Nivy a někdy krátce poté zemřel, v důsledku čehož se stal jeho mladší bratr Filip jediným vlastníkem Bouči. Pichelberští Hertenberkové jsou roku 1651 připomínáni v soupisu poddaných podle víry. Dozvídáme se z něj, že tehdy na Bouči panovali Filip Hertenberk, jeho žena Anna z Hazlova, děti Filip Habart, Zuzana Eliška a Rosina. Filipův dědic, mladý Filip Habart z Hertenberka, zemřel roku 1658 poté, co ho probodl Karel

Zikmund Stolz. Po jeho předčasné smrti získaly rodové sídlo jeho sestry, které tento statek dlouho neudržely.¹¹⁾ Společně s nimi vlastnil díl Bouči Kryštof Fridrich z Hertenberka, syn starého Adama Hertenberka, sídlící od roku 1633 na hradě Starý Rybník. Roku 1660 již patřilo celé pichelberské panství Janu Hartvíku Nosticovi, který Bouči připojil k Falknovu (Sokolovu).¹²⁾

Zaměříme nyní naši pozornost na hmotné pozůstatky tvrze a doklady života na ní. Nevyužívaná budova tvrze byla zbořena na počátku 19. století. Z tohoto důvodu bohužel nelze říci mnoho o její stavební podobě bez destruktivního archeologického výzkumu, který zde nikdy neproběhl. Je velmi pravděpodobné, že mohla vypadat podobně jako tvrz v nedalekém Sokolově, ale patrně byla méně reprezentativní stavbou. Tvrziště má podobu pahorku, jehož delší strana měří 11 m, na kterém stojí dům čp. 57. Na západní a jižní straně byl pahorek zarovnan s okolním terénem, na severovýchodní straně se dosud tyčí do výše jednoho metru. Kolem pahorku se nacházel vodní příkop, který ze dvou třetin existoval ještě v 50. letech 20. století, jak dokazuje

Bouči – tvrziště na mapě stabilního katastru.

například staré letecké snímky z roku 1952 či fotografie archeologa Karla Slepíčky z roku 1959. Lokalita byla archeologicky zkoumána Josefem Kabátem a Karlem Slepíčkou a jejich výzkum rekonstruoval Petr Hereit.¹³⁾ Jediné známé archeologické nálezy z tvrzště pochází z povrchového sběru člena KASu Marka Dusila z Rotavy z roku 1994.¹⁴⁾ Jedná se o 9 zlomků keramiky, které nálezce odevzdal sokolovskému muzeu, kde jsou dodnes součástí historické sbírky muzea. Dva střepy jsou zeleně glazované (1-2), přičemž druhý z těchto střepů, opatřeným plastickým motivem lilie, je bezesporu zlomkem kachle. Zloměk kachle je velmi malý, a proto nelze jednoznačně posoudit, zda byla lilie pouhou ozdobou nebo se jednalo o heraldický motiv. Soubor dále obsahuje neglazované dno nádoby (3), půlkruhově profilovaný horní okraj (4), zlomek výduti s vně přehnutým horním okrajem (5), horní okraj mísy se zlomkem výduti (6) a tři další zlomky výduti (7-9).¹⁵⁾ Další archivní a terénní výzkum by určitě přinesl mnohá zajímavá zjištění o této pozoruhodné tvrzi.

Poznámky: 1) Nejnověji Karel, T. – Knoll, V. – Krčmář, L.: Panská sídla západních Čech. Karlovarsko. České Budějovice 2009, s. 28. Zmínky o Bouči shmul též Profous, A.: Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny III. Praha 1951, s. 359. 2) Gradl, H. (ed.): Monumenta Egrana. Denkmäler des Egerlandes als Quellen für dessen Geschichte I. (805-1322). Eger 1886, s. 223, č. 610; s. 243, č. 658. Srovnej Gradl, H. (ed.): Die Chroniken der Stadt Eger. Prag 1884, s. 400. 3) Sedláček, A.: Hradky a tvrze Království českého XIII. Plzeňsko a Loketský. Praha 1905, s. 157; Kotěšovec, V.: Pohledy do historie měst a obcí Kraslicka. Bublava, Jindřichovice, Kraslice, Oloví, Přebuz, Rotava, Stříbrná, Šindelová, Dolní Nivy. Praha-Ostrov 2011, s. 244. Totéž chybné tvrzení lze nalézt i jinde – např. Surová, H.: Z dějin vesnice Boučí, Sokolovsko 2/2011, č. 1, s. 27-28; Prokop, V. – Smola, L.: Sokolovsko. Umění, památky a umělci do roku 1945 I. Sokolov 2014, s. 74. Srovnej Kolektiv autorů: Encyklopedie českých tvrzí I. Praha 1998, s. 37-38. O Hertenbercích dosud nejpodrobněji pojednal Boukal, J.: Hertenberkové ve středověku a na prahu raného novověku. Příspěvek k poznání dějin rytířského rodu z Loketska. Nepublikovaný rukopis klauzurní práce (vedoucí prof. Lenka Bobková), Praha-Sokolov 2015. Publikována byla dosud jen jedna kapitola s obecnějším úvodem o Hertenbercích; Týž: Habart z Hertenberka – družiník Bořivoje ze Svinař a krále Václava IV., Sokolovsko 5/2014, č. 1, s. 17-19. V této podobě s ohledem na popularizační ladění vlastivědného časopisu Sokolovsko schází poznámkový aparát. Stručně též Sedláček, A.: Z Hertenberka. In: Ottův slovník naučný XI. Praha 1897, s. 214. Ještě během 14. stol. Hertenberkové disponovali hradem Hertenberkem a Kynžvartem (původně se snad mohlo jednat o hrad královské) a hradem Schönbrunnem v Horní Falcí. Většinu svých majetků však darovali klášteru ve Waldsassenu, prodali nebo ztratili jiným způsobem (což je případ Kynžvartu). Jak poznal již August Sedláček, sestavit rodokmen rytířů z Hertenberka je s ohledem na jejich množství a charakter pramenných zmínek o nich prakticky nemožné. V pozdním středověku se rod Hertenberků rozdělil do mnoha větví: milkovské, loketské, chvalské (později kokovické) a pichelberské, jejímž prvním známým příslušníkem byl zmiňovaný Vend. 4) SOKA Cheb, fond 1 (Archiv

města Chebu), karton 474, fascikl 648, signatura A2774/45. 5) Hledíková, Z.: Loketský spor se Šliky v osmdesátých letech 15. století, *Mediaevalia Historica Bohemica* 14/2011, č. 2, s. 115, edice s. 136-137; Pröckl, V.: Geschichte der Stadt Elbogen. Elbogen 1881, s. 73-78. 6) Pelleter, M.: Denkwürdigkeiten der Stadt Falkenau an der Eger und ihrer nächsten Umgebung. Falkenau 1876, s. 47; citace v pozn. 3, s. 25-26. 7) Staatsarchiv Amberg, fond Kloster Waldsassen Urkunden, signature 1064, 1166, 1175, 1207, 1232, 1254, 1260. Dostupné online na stránkách: <http://monasterium.net/> (8. 2. 2015); Čelakovský, J. (ed.): Registra soudu komorního z let 1524-1526. In: Archiv český XXXIII. Praha 1918, s. 167. 8) Schreiber, R. (ed.): Das Elbogener Urbar der Grafen Schlick von 1525. Prag 1935, s. 7, 22, 41, 56-57; Fiala, J.: Zánik lenního systému na Loketsku. In: Historický sborník Karlovarska VII. Karlovy Vary 1999, s. 7. 9) König, V.: Genealogische Adel-Historie III. Leipzig 1736, s. 510; Schreiber, R.: Der Elbogener Kreis und seine Enklaven nach dem dreissigjährigen Kriege. Prag 1935, s. 44; Bílek, T. V.: Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618 I. Praha 1882, s. 143-144; citace v pozn. 3, s. 86, 215; Bernau, F.: Studien und Materialien zur Specialgeschichte und Heimatkunde des deutschen Sprachgebiets in Böhmen und Mähren. Prag 1903, s. 596. Jáchym Arnošt sídlil na jakémsi dvoře v Bouči, kde žil se svou manželkou Annou Sabinou z Fictumu a dětmi Janem Edrmanem, Janem Jindřichem, Annou Kateřinou. Společně s nimi zde byl i Kryštof Abraham Fictum s manželkou Sabinou Salome rozenou z Hertenberka a dětmi – viz Čáňová, J. (ed.): Soupis poddaných podle víry z roku 1651. Loketský. Praha 1993, s. 17; SOA v Plzni, fond Sbírka matrik západních Čech, signatura Lomnice 01, folio 7. Dostupné online na stránkách <http://www.portafontium.eu/register/soap-pn/lomnice-01?language=cs> (26. 11. 2016); 10) Třetí cit. v pozn. 9, s. 143-144, CXXXVI; druhá cit. v pozn. 9, s. 120, 189. 11) Gnirs, A. (ed.): Karlsbader Geschichtsquellen in den älteren Ratsschriften der Stadt Elbogen. Karlsbad 1929, s. 216, 257; Předposlední cit. v pozn. 9, s. 14; citace v pozn. 3, s. 157; pátá cit. v pozn. 9, s. 597; první cit. v pozn. 6, s. 141, 144; druhá cit. v pozn. 9, s. 71, 206, 214, 221. 12) První cit. v pozn. 9, s. 510; pátá cit. v pozn. 9, s. 596; Úlovec, J.: Hradky, zámky a tvrze na Chebsku. Cheb 1998, s. 210-212, 231; Buchtele, Z. – Bouček, P.: Osudy hradu Vildštejn ve Skalné a hradu Starý Rybník., Velká Hleďsebe 2007, s. 107; První cit. v pozn. 6, s. 144. 13) Hereit, P.: Tvrziště na okrese Sokolov, Hláska III/1991, č. 1, s. 5; Hereit, P.: Sokolovsko a archeologie. Sokolov 1994, s. 14; Letecké snímky z roku 1952 viz <http://kontaminace.cenia.cz/>; Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu Akademie věd v Praze <http://digiarchiv.arup.cas.cz/webtop/component/arushowview?objectId=09046e0280107e49>; <http://digiarchiv.arup.cas.cz/webtop/component/arushowview?objectId=09046e0280056040>. Podle Hildy Surové (třetí cit. v pozn. 3, s. 29) byly na okraji vesnice směrem na Oloví r. 1866 nalezeny silné základové zdi, podkopy a „starobylý oštěp“. Patrně se mohlo jednat o pozůstatky dvorce či druhé tvrze v Bouči, kde mohly sídlit rodiny Jáchyma Arnošta Hertenberka a Kryštofa Abraháma Fictuma. 14) Brtek, J.: Z hradů, zámků a tvrzí, Hláska VI/1995, č. 2, s. 22. 15) Muzeum Sokolov, p. o. Karlovarského kraje, Přírůstková kniha sokolovského muzea, inventární čísla H1986/1-9.

První léta Château Gaillardu ve světle písemných pramenů

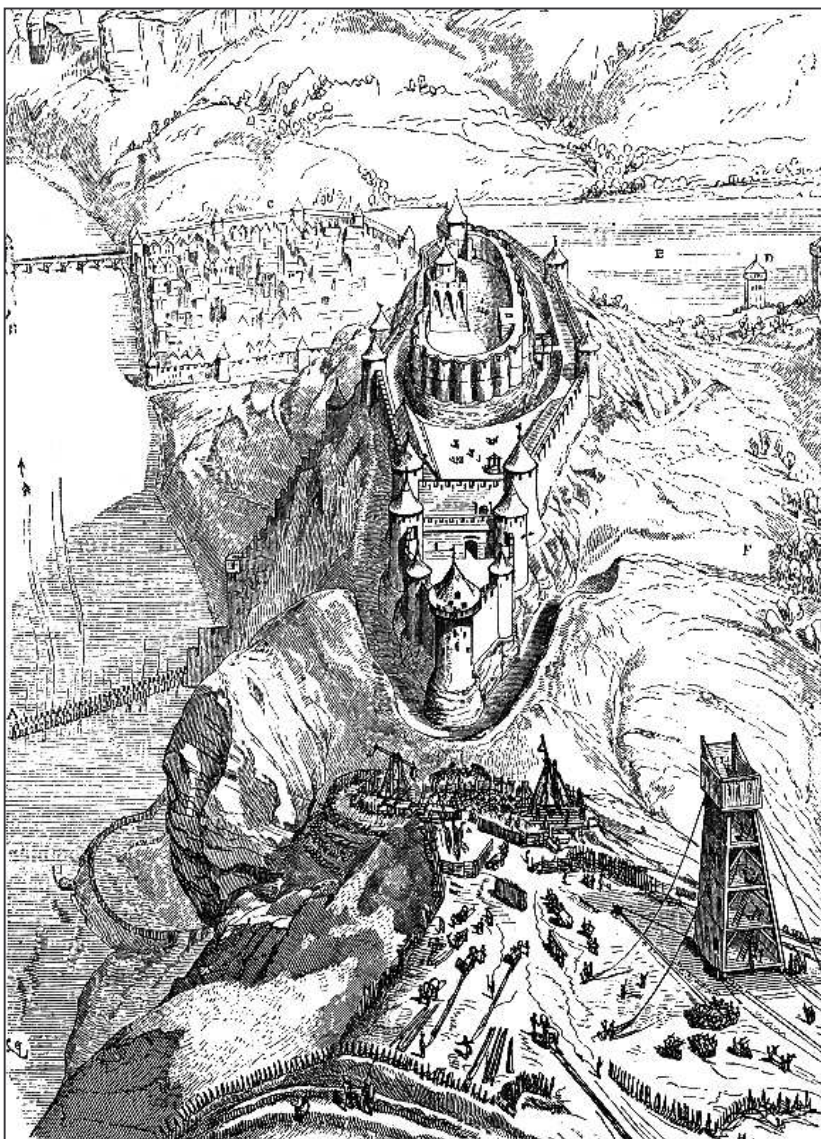
Jan Malý

Když 24. června roku 1204¹⁾ kapitulovalo město Rouen (Francie) a do jeho zdí vstoupilo vojsko francouzského krále Filipa II. Augusta, bylo tak završeno dva roky trvající dobývání Normandie, kterou neubráníl před kapevovskými silami ani král Jan Bezzemek a jeho žoldníci, ani jeden z nejskvělejších hradů té doby, životní dílo krále Richarda Lví Srdce, jeho milovaný hrad na skále – Château Gaillard. Ten padl do rukou Francouzů po půlročním obléhání, které stálo mnoho sil a jeho příběh se stal nedílnou součástí vyprávění mnoha kronikářů, ať již francouzských, či ostrovních.²⁾ O co více však máme informací o slavném obléhání Château Gaillardu v letech 1203-1204, o to méně se někteří autoři vraceli k jeho vzniku, který byl neméně zajímavý a rovněž doprovázený nejednou komplikací.

Kdysi majestátní hrad, který nechal anglický král Richard I. v rekordním čase vystavět na křídové skále asi 30 kilometrů jihovýchodně od Rouenu nad ohyby řeky Seiny, se již proměnil v ruiny, avšak i ty doposud budí respekt. Château Gaillard byl vrcholným dílem opevňovacích prací na předmostí Rouenu, realizovaných ve druhé polovině 90. let 12. století.³⁾ Po roce 1194 zahájil král Richard sérii kampaní proti francouzskému králi s cílem znovu upevnit svoje pozice v kontinentálních državách, které byly oslabeny za Richardovy dlouhé nepřítomnosti (1190-1192 na křížové výpravě; 1192-1194 v zajetí v Rakousích a v Říši) a také aktivitami mladšího králova bratra Jana Bezzemka.⁴⁾ Opevňování prostoru, ve kterém se nachází i Gaillard začalo v roce 1196. Přítok Seiny, říčka Gambon zde vytváří těsně před soutokem ostrov, na kterém vzniklo městečko Petit Andely. Severovýchodně od něj se nacházela starší lokace, tzv. Grand Andely. Richard nechal obě města nově opevnit.⁵⁾ Poblíž nově založeného Petit Andely se uprostřed Seiny nachází protáhlý ostrov Île d'Andely, který nechal král spojit s pevninou mosty a na něm pak přikázal postavit opevnění, které mělo kontrolovat pohyb na řece a chránit přístup k městečku.

Tato Richardova stavební aktivita však narážela na dva problémy. V lednu roku 1196 uzavřel anglický král v Louviers mírovou smlouvu s Filipem II. Augustem. Tato dohoda měla ukončit nepřátelství obou panovníků a nově uspořádat poměry v jednotlivých Richardových državách. Dva body této smlouvy se týkaly rovněž Andely, které oba panovníci považovali za strategické. Jeden se týká rouenského arcibiskupa, druhý pak zakazuje jakékoliv opevňování této oblasti.⁶⁾ Richard tedy svojí aktivitou zjevně

vědomě porušoval mírové ustanovení, které nicméně velmi záhy vzalo jako celek za své, když byly boje mezi anglickým a francouzským králem obnoveny. Druhou komplikací byl fakt, že Andely nebylo Richardovým majetkem, nýbrž državou arcibiskupa z Rouenu Waltera z Coutances. To vedlo k vleklým sporům mezi ním a králem. Jak připomíná Roger z Howedenu, jeden z předních anglických kronikářů sklonku 12. století, „téhož roku [1196] nechal král Richard vystavět nový hrad (novum castellum) na ostrově v Andely (insula de Andeli) i bez souhlasu, dokonce přes zákaz Waltera arcibiskupa z Rouenu a když pak řečený král odmítl ustoupit od svých záměrů, vyhlásil arcibiskup nad Normandii interdict a odebral se ke Svatému otci“.⁷⁾ Ono „castellum“ připomínané v tomto textu odkazuje k již připomínanému opevnění ostrova v Seině. Pro Richarda ani tato situace nepředstavovala závažnou překážku a tak stavební práce pokračovaly právě výstavbou Château Gaillardu, který

Obléhání hradu Chateau Gaillard vojsky francouzského krále Filipa II. Augusta v letech 1203-1204 (en.wikipedia.org; <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Siege.Chateau.Gaillard.png>).

měl být nejdůležitějším prvkem systému opevnění v oblasti.

Spor s arcibiskupem se táhl více než rok. Angličtí kronikáři se v podstatě nezmiňují o výstavbě Château Gaillard, zatímco konfliktu s Walterem z Coutances je věnován značný prostor. Richard se za žádných okolností nehodlal strategického území Andely vzdát a dělal vše pro to, aby neshody s arcibiskupem urovnal. Roger z Howedenu připomíná, že král byl velmi rozčilený přetrvávajícím interdiktem, kdy se, podle kronikáře, mrtvá těla válela po ulicích normanských měst. Vyslal proto Williama Longchampa, dále biskupa z Lisieux a z Durhamu, aby před papežem hájili jeho stanoviska proti rouenskému arcibiskupovi. Walter z Coutances opět poukázal na to, že Richard vystavěl svá opevnění v Andely neprávem a bez arcibiskupova souhlasu, že způsobil arcibiskupovi újmu, když „opevnil hrad na statcích rouenské církve...“.⁸⁾ Zde zmiňovaný hrad není nijak specifikován, je ale pravděpodobné, že se spíše než o Château Gaillard jedná o menší fortifikaci na ostrově uprostřed Seiny. Richardovi vyslanci před Svatým otcem zdůrazňovali, že král se rozhodl k opevňování Andely proto, aby uchránil Normandii před nájezdy vojsk francouzského krále a že z toho důvodu od svých aktivit v této oblasti nikdy neustoupí. Papež pak rouenskému arcibiskupovi nařídil, aby se s králem usmířil. Výsledkem pak byla smlouva, kterou se Walter z Coutances vzdal Andely ve prospěch krále Richarda výměnou za poměrně štědrou kompenzaci, zahrnující mimo jiné město Dieppe s okolím, všechny mlýny v Rouenu a další statky a práva. V této smlouvě je jmenován „*novo castello de rupe*“, čímž je zřejmě míněn Château Gaillard, jehož výstavba byla v roce 1197 v plném proudu.

Mnohem více informací o stavbě Château Gaillardu můžeme nalézt v kronice Viléma Bretaňského, působícího na počátku 13. století na dvoře francouzského krále Filipa II. Augusta. Vilém je autorem dvou zásadních prací, Činů krále Filipa Augusta a oslavné básně Filipida. V obou se vrací také k počátkům Château Gaillardu. V prvním jmenovaném díle kronikář popisuje opevňování Andely, následně pak hovoří o stavbě hradu: „Vévodí pak tomuto městu [Andely] vysoká skála, z jedné strany obtékaná řekou Seinou, z druhé pak obklopená kopci, téměř tak vysokými, jako je ona sama. Na té skále pak nechal [Richard] vystavět pevnost, obklopenou vysokou zdí a hlubokými příkopy, prořezanými přímo ve skále. Vedle těchto příkopů pak nechal zplanýrovat kopec a nechal je obklopit vysokými zdmi a věžemi. A třetí kopec pak nechal uzavřít příkopy v určité vzdálenosti od sebe. A nechal také vystavět všechny kamenné zdi do výšky a opevněné příkopy. Nazval tuto pevnost Gaillard, což ve francouzštině znamená prudkost“.⁹⁾ Ve Filipidě pak rovněž zmiňuje stavbu hradu a jeho prvky, hovoří o množství prostoru, který měl sloužit k ubytování značného počtu lidí, stejně jako o citadele, tedy centrálním bodě celé pevnosti.¹⁰⁾ O tom, jaký dojem zanechával Richardův nový hrad, hovoří i další plodný autor přelomu 12. a 13. století, Gerald z Walesu, když ve svém díle *De instructione principis* vkládá do úst Filipa Augusta a Richarda Lví Srdce následující dialog, odehrávající se za bojů v 90. letech: „A přišel [Filip] pak k pevnosti v Andely, kterou nechal se vši velkolepostí před nedávnem postavit na skále král Richard, a byla na pohled pozoruhodná. Zatímco Francouzi na ní hleděli a oceňovali ji, on prohlásil,

v přítomnosti všech, že by si přál, aby celá byla vystavěna ze železa. Když se to pak doslechl král Richard [...] prohlásil, že i kdyby byl celý hrad postaven z másla, a ne ze železa nebo kamene, nepochybuje ani v nejmenším o tom, že by ho ubránil před ním [Filipem] a jeho vojsky“.¹¹⁾

Richard byl jednoznačně na své dílo hrdý, trávil zde velké množství času, vydával zde listiny. Osobně dohlížel na jeho výstavbu, při které bylo využito nejmodernějších znalostí v oblasti opevňování. Richard měl zkušenosti s křižáckými hrady ve Svaté zemi, které zde rovněž mohl uplatnit.¹²⁾ Hrad se podařilo dokončit v takřka neuvěřitelném čase. Stavba trvala třináct měsíců a v roce 1198 byl již připraven sloužit svému účelu, tedy obraně Rouenu.¹³⁾ Richard si svojí impozantní pevností neužíval příliš dlouho, jelikož již následujícího roku při obléhání hradu Chalus-Chabrol v Limousinu zemřel. Po jeho smrti nastoupil na anglický trůn nejmladší ze synů krále Jindřicha II., Richardův bratr Jan, zvaný Bezzemek. Ten kromě anglického trůnu a stále ještě mohutné kontinentální říše zdědil i konflikt s francouzským králem Filipem Augustem. V květnu roku 1200 uzavřeli oba panovníci v Le Gouletu mírovou smlouvu, která konflikt uzavřela. Dva roky nato již opět stáli proti sobě na bitevním poli.¹⁴⁾

Filip využil žalob na krále Jana a v létě roku 1202 prohlásil jeho kontinentální državy, včetně Normandie, za zkonfiskované. Francouzská vojska postupovala Normandií a jednou z překážek, které bylo nutné na cestě za dobytím Rouenu zdolat, byl právě Château Gaillard. Jeho půl roku trvající obléhání se stalo věčným tématem mnoha soudobých narativních pramenů. Filip věděl, že než začne dobývat vlastní hrad, musí zlikvidovat jeho předstunuté opevnění, zejména pevnost na ostrově v Seině. Na konci léta roku 1203 zahájil Filip útok. Když se zprávy o francouzské ofenzivě dostaly k Janovi, vyslal dvě armády, aby tísněnému Andely pomohly. Pěší vojsko svěřil do rukou zkušeného velitele Viléma Marshala, earla z Pembroke. Za ním pak měla následovat flotila lodí. Armádě Marshalových rytířů se podařilo Francouze překvapit, avšak absence podpory loďstva, které se na své cestě zdrželo, nedovolila tohoto momentu plně využít. Francouzům se podařilo zmobilizovat a Angličany zahnat. Když konečně dorazila i flotila Janových lodí, byla zničena již připravenými francouzskými vojáky. Filipovi se pak podařilo ostrovní pevnost dobýt.¹⁵⁾ Tuto epizodu popisuje Vilém Bretaňský, který jí věnuje poměrně značný prostor. Jiný francouzský kronikář Rigord, Vilémův předchůdce, toto konkrétní střetnutí nijak zvlášť nepopisuje a pouze poznamenává, že Filip zahájil obléhání hradu, které mu zabralo následujících pět měsíců.¹⁶⁾

Autoři narativních pramenů se shodují v tom, že Château Gaillard představoval pro francouzského krále skutečnou výzvu. Ralph z Coggeshalu, anglický kronikář, píšící na přelomu 12. a 13. století poznamenává, že hrad byl považován za nedobytný („...*quae videbatur esse inexpugnabilis*...“).¹⁷⁾ Rigord ve své kronice připomíná, že král Filip se rozhodl hrad získat tím, že posádku vyhladoví, protože „nechtěl hrad dobýt silou, aby nebyla prolita krev jeho [Filipových] lidí, aby také nebyly poničeny jeho zdi a věže...“. Král tedy zřejmě nechtěl svoji potenciální kořist poškodit, stejně tak měl ale vcelku reálné obavy o osud svých vojáků v případě, že by silně opevněný a vyzbrojený hrad napadl přímo. Místo toho zahájil zdoluhavé obléhání. Do hradu se uchýlili také

lidé, kteří přehli z Francouzi obsazeného Andely. Jak francouzská blokáda pokračovala, a zásoby uvnitř hradu se tenčily, bylo na tisíc těchto lidí posláno ven. Obléhatelé je nechali projít, avšak když se podobná situace opakovala později, kdy velitel hradní posádky Roger de Lacy rozhodl, že na hradě mají zůstat jen ti nejpotřebnější, byli ti, kteří vyšli z hradu francouzskými vojáky zmasakrováni. Přeživší pak byli nuceni přečkat krutou zimu uvěznění mezi neobloženými Francouzi a zavřenými branami hradu. Velké množství jich umrzlo nebo zemřelo hladu.¹⁸⁾ Filip opevnil okolí hradu značným množstvím nejrůznějších bojových prostředků, které popisuje i Vilém Bretaňský: „Nechal tedy [Filip] vykopat dvojité příkopy mohutné dvě stě stop, od nádrže, která byla u paty kopce až po jeho vrchol [...] a nechal zde postavit také malé pevnůstky ze dřeva, které byly dobře opevněné a chráněné dvojitými příkopy a s čtverhrannými mosty, se kterými se dalo pohybovat. Zaplnil pak svými vojáky nejen tyto pevnosti, ale celé okolí hradu.“¹⁹⁾

Když minula zima, Filip II. nechal rozmístit obléhačské stroje a zahájil finální fázi dobývání hradu. Kronikáři opět popisují nástroje, které francouzský král využil. „Následujícího měsíce března [1204] se pak král vrátil ke Gaillardu a nechal vyčistit okolní kopce, na které pak umístil své obléhačské stroje. A nechal též zbudovat krytou cestu, chráněnou palisádou od vrcholku kopce až po hradní příkopy, aby tak chránil ty, kteří nosili materiál a zaplňovali příkopy. Taky postavil vysokou věž, krytou palisádou, dovezl ji až k příkopům, a vybavil ji pohyblivými příklopkami, pod kterými se mohli bezpečně schovat ti, kteří obléhali hrad.“²⁰⁾ Slabinou jinak takřka dokonalého hradu byly okolní kopce, které byly takřka stejně vysoké, jako skála, na které Gaillard stál a usnadňovaly tak ostřelování. Posádka hradu se však rozhodně nehodlala vzdát bez boje a bránila se i přes ubývající zásoby. I oni využívali vrhačích strojů („petrariis et mangonellis“)²¹⁾ a způsobovali tak obláhatelům značné škody. Francouzi nakonec přistoupili k podkopání hradeb, postupně se jim dařilo pronikat přes opevnění a nakonec se jim z jara roku 1204 podařilo hrad dobýt.²²⁾ Jak píše Rigord, „obležení se velmi bránili a odráželi útoky Francouzů, avšak po patnácti dnech, v předvečer březnových non [6. března] se po těžkém boji Francouzi zmocnili hradu, když byly hradby prolomeny. Zajali pak třicet šest rytířů, statečných mužů a houževnatých obránců.“²³⁾ Ralph z Coggeshallu dodává, že obránci hradu si počínali velmi statečně, ale když jim došly potraviny, nemohli již vzdorovat dále.²⁴⁾

6. března roku 1204 tak padl jeden z klenotů hradní architektury vrcholného středověku a milované dítě krále Richarda Lví Srdce do rukou Francouzů. Když se o pádu Château Gaillardu dozvěděl král Jan, usiloval o mír, ten však nepřišel. Namísto toho tři měsíce po dobytí hradu vstoupil Filip August do Rouenu, čímž zakončil dva roky trvající kampaň, jejímž výsledkem bylo podmanění Normandie, jednoho z klíčových území v rukách anglického krále. Dnes je Château Gaillard majestátní ruinou, připomínkou jedné kapitoly napjatých anglo-francouzských vztahů ve středověku. Dodnes jsou zde patrné i některé pozůstatky po obléhání hradu z let 1203-1204, jedné z pozoruhodných kapitol vojenských dějin.

Poznámky: 1) Morris, M.: King John. Treachery, tyranny and the road to Magna Carta. Londýn 2016, s. 44. 2) O dobytí Normandie Filipem Augustem nejlépe Powicke,

Pohled na Les Andelys, uprostřed řeky ostrov Ile d'Andely, vpravo vesnice Petit Andely, založená Richardem I. v r. 1196 (foto autor 2014).

Letecký pohled na hrad Gaillard (https://en.wikipedia.org/wiki/Ch%C3%A2teau_Gaillard).

F. M.: The loss of Normandy (1189-1204). Studies in the history of the Angevin empire. Manchester 1913. 3) Gravett, Ch.: Norman stone castles 2: Europe 950-1204. Oxford 2004, s. 22. 4) Poole, A. L.: From Domesday to Magna Carta 1087-1216. New York 1987, s. 362-373. 5) Citace v pozn. 1, s. 9. 6) Rymmer, T. (ed.): Foedera, Conventiones, Litterae et Acta Publica I, část I-II. Londýn 1745, s. 29-30. 7) Stubbs, W. (ed.): Chronica magistri Rogeri de Houedene, Rolls Series 51, sv. IV. Londýn 1871, s. 14. 8) Citace v pozn. 7, s. 17. 9) Delaborde, F.: Œuvres de Rigord et de Guillaume le Breton, historiens de Philippe-Auguste I. Paříž 1882, s. 207-209. 10) Delaborde, F.: Œuvres de Rigord et de Guillaume le Breton, historiens de Philippe-Auguste II. Paříž 1885, s. 178-179. 11) Warner, G., F. (ed.): Giraldi Cambrensis Opera. De principis instructione liber, Rolls series 21, vol. VIII. Londýn 1891, s. 289-290. 12) Citace v pozn. 4, s. 375. 13) Citace v pozn. 3, s. 22. 14) Ke smlouvě z Le Gouletu např. dila cit. v pozn. 4, s. 379 a v pozn. 1, s. 116-117. 15) Citace v pozn. 1, s. 10-12. 16) Citace v pozn. 9, s. 159; 212-213. 17) Stevenson, J. (ed.): Radulphi de Coggeshall Chiricon Anglicanum, Rolls series 66. Londýn 1875, s. 144. 18) Toy, S.: Castles. Their construction and history. New York 1985, s. 148. 19) Citace v pozn. 9, s. 216. 20) Citace v pozn. 9, s. 218. 21) Citace v pozn. 9, s. 218. 22) Citace v pozn. 18, s. 149. 23) Citace v pozn. 9, s. 159. 24) Citace v pozn. 17.

Zikmund Chlumčanský a šlechtické sídlo v Rejkovicích u Draženova

Veronika Jíchová

Při pátrání po osudech členů rodu Chlumčanských z Přestavlk se u jednoho z nich (Zikmunda) podařilo zjistit existenci jeho sídla ve dvoře Rejkovicích u Draženova (okr. Domažlice). Encyklopedická díla o sídlech společenských elit jej nezaznamenávají.¹⁾

Zikmund Chlumčanský z Přestavlk byl synem Jiříka Chlumčanského na Zeměticích a Bohunky Boříkovské z Košmberka a bratr Jana Markvarta na Maškrově, později na Bijadlech, a Kryštofa v Čelákověch. Poprvé se připomínal roku 1579 jako nezletilý sirotek v poručenství zletilého staršího bratra Jana Markvarta, v roce 1590 byl už zletilý a v letech 1600-1611 sídlil na nějakém dvoře ve vsi Křakov na panství Horšovský Týn Viléma Popela z Lobkovic (v roce 1611 stanul před komorním soudem, protože do krve zmlátil lobkovického poddaného z Křakova, který mu kradl na poli hrách). Po Janu Markvartovi také zdědil s bratrem Kryštofem Bijadla,²⁾ která ale brzy nato, asi roku 1614, prodali.³⁾

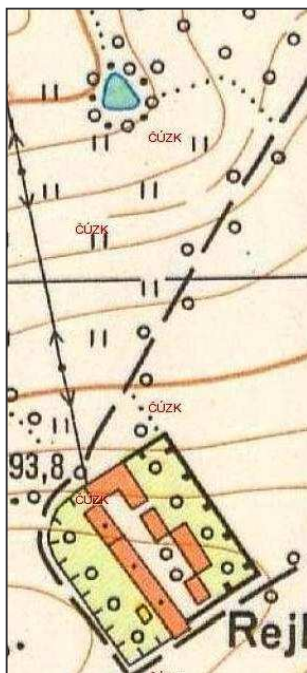
Jak dlouho Zikmund sídlil v Křakově, nevíme, ale nejpozději v roce 1618 přesídlil do městečka Mutěňína. A právě tehdy se jeho prostřednictvím dostáváme ke dvoru v Rejkovicích coby šlechtickému sídlu: 15. 6. 1618 se totiž Zikmund stal svědkem prodeje dvora v Rejkovicích (ležícího na klášterní půdě nedaleko vsi Draženov) mezi klášterem v Pivoni a Eliškou Vidršperkárkou z Chudenic, manželkou Jana staršího Vidršperkára z Vidršperka na Mutěňíně. Tehdy se Zikmund psal „na ten čas v městě Mutěňíně“. Dvůr v Rejkovicích ale Eliška prodala hned roku 1627 Anně Scholastice von Brandt rozené de Wallenreuth.⁴⁾ Sám Zikmund Chlumčanský, který se stále psal „na ten čas v Mutěňíně“, koupil 3. 11. 1630 od Anny Scholastiky von Brandt rozené de Wallenreuth na Rejkovicích dvůr v Rejkovicích, ležící na klášterní půdě nade vsí Draženov, spolu s nedalekou chalupou za 1400 kop grošů míšeňských (dále kgm), 10 korců žita a dva pšenice. Až do svaté Valburgy (1. 5.) 1631 mohla Anna Scholastika bydlet na Rejkovicích a do té doby se měly krmit její tři krávy a ještě k tomu mohla užívat výnos čtyř dalších krav, prodaných Zikmundovi. Telata od všech sedmi krav připadala jí. Naopak Zikmund získal ozim zasetý na polích: 20 strychů ovsu, 3 žita a 2 ječmene. Svědky tohoto prodeje byli domažlický měšťan Benjamin Hálík (patrně B. Házlík z roku 1640, viz dále) a veřejný notář Petr Müller.⁵⁾ Ale už 1. 2. 1635 Zikmund statek zase prodal Janu Jeronýmovi Hasovi z Hartenfelsu za 1100 kgm, přičemž 300 kgm měl složit hotově, potom platit ročně 100 kgm, částečně přímo Zikmundovým věřitelům, zejména Vidršperkárům na Mutěňíně, kteří si vzali jen 300 kgm a zbytek věnovali zčásti klášteru v Pivoni, zčásti klášteru v Domažlicích.⁶⁾

Jan Jeroným Has pocházel z města Retz v Horní Falci. Do Čech přišel spolu s otcem Linhartem, který byl roku 1618

v Klenčí poštmistrem, výběřím mýta a také majitelem místní hospody. On sám byl 19. 5. 1623 přijat na měšťana v Domažlicích a měl tu dům. V roce 1625 byl dokonce primátorem, jenže často vyvolával spory se sousedy a v roce 1629 mu bylo dokonce měšťanství odebráno, ale po mnoha prosbách v roce 1630 zase vráceno. Asi roku 1630 se stal nejvyšším hejtnanem lamingenovských panství Svatý Kříž a Bělá a nad Chody a roku 1637 spolumatitelem statku Mělnice. V roce 1633 byl povýšen do šlechtického stavu s přídomkem z Hartenfelsu.⁷⁾ Dohodnuté splátky za Rejkovice nějakou dobu poctivě splácel, pak ovšem přestal a nenapravit to ani přes mnohé upomínání, proto byl 16. 7. 1646 uveden skrze horšovskotýnského prokurátora do vlastnictví Rejkovic pivoňský převor. Jan Jeroným Has potom po povinné srážce odprodal Rejkovice (své splacené lhůty na ně) Janu Jakubu Vidršperkárovi z Vidršperka na Mutěňíně za 110 dukátů.⁸⁾

Jaké byly další osudy dvora Rejkovice v šlechtickém držení nebylo zjišťováno (šlo jen o souvislost se Zikmundem Chlumčanským). Zikmund se nakonec usídlil v městečku Horšovský Týn, kde žil zřejmě hlavně z úroků ze sumy 7000 kgm., kterou získal prodejem statku Bijadel. Neměl manželku a starala se o něj opatrovnice (hospodyně?) Markéta, údajně asi od roku 1630 (tedy i po dobu života v Rejkovicích.) Dne 22. 3. 1640 pořídil závět'. Podle ní nevlastnil žádnou nemovitost, zato měl pohledávky 6500 kgm u dědiců zemřelého Lva Žákavce na Srbicích, 200 kgm u Jana Maxmiliána Boreň Žákavce na Jivjanech a 300 kgm u rytíře Daniela Gella (Göhla) z Podhorštejna, celkem tedy 7000 kgm, které dohromady odkázal dětem své sestry Markěty z Přestavlk Janu Maxmiliánu Boreňovi, „Jindrovi Gottfrýdovi“, panně Justině a paní Anně ze Žákavy na Jivjanech, paní „Káči“ Žákavcové z Říčan, dcerám genealogicky nezařazené Voršily z Přestavlk Anně Broumové na Lipně a Dolanech a „Anýšce“ Veské z Věstu a v Lipně rozeným z Reichštejna, Janu Vilémovi a Adamovi Zádubským ze Šontálu, sirotkům po „Mařence“ Zádubské, a Sibyle Gellové (Göhlové). Horšovskotýnský měšťan Jiřík Táhlo měl dostat Zikmundův kožík vlkem podšílý hřebíčkové barvy a dva „špalky“ včel a jeho žena Eva jednu krávu a jeden včelí úl, ostatní úly ale měly připadnout k záduší sv. Apolináře v Horšovském Týně, které mělo dostat i 100 kgm. Dalších 100 kgm a všechn nemovitý majetek mimo již odkázaného měla dostat za deset let služby opatrovnice „Markyta“ a Andreas Privena z Domažlic jistinu na 50 kgm vůči domažlickému měšťanu Benjaminu Házlíkovi. Zikmund Chlumčanský zemřel mezi 22. 3. 1640, kdy pořídil závět', a 12. 6. 1640, kdy byla jeho závět' vložena do desek zemských.⁹⁾

V horšovskotýnských matrikách však údaj o přesné době jeho smrti nenalezneme, protože úmrtní matriky začínají až rokem 1643. V žádném z místních kostelů se také bohužel nezachoval jeho náhrobník.¹⁰⁾ Památka

Dvůr Rejkovice (dole) a rybníček (nahore) na mapě z r. 1960.

na něj ale v Horšovském Týně ještě nějaký čas žila. V Knize nadací a fundací Arcibiskupství pražského z let 1631-1670 v oddílu pro Horšovský Týn¹¹⁾ je totiž uvedeno: „Vedle odkazu Chlumčanského za živobytí starých radních Tejnských mše svatá u velkého oltáře v kostele sv. Apolináře se konávala, od takové JM pánům arciděkanům zdejší 1 zlatý 3 krejcarů se odvozovalo, nyní pak že nynější čas taková mše svatá pro nevědomost se zanedbala, teda všelijaký pozor na to dán bude, aby zase konána byla.“¹²⁾ Šlo zřejmě o jedinou zádušní mši ve výroční den Zikmundova úmrtí (škoda, že nevíme, o jaký den se vlastně jednalo). Nejspíše to také znamená, že tělo Zikmunda Chlumčanského skutečně odpočívá v kostele sv. Apolináře v Horšovském Týně. Když tam byl ale uložen, na Rejkovicích ještě vesele hospodařil Jan Jeroným Has a po něm Jan Jakub Vidršperkár. Bylo by zajímavé zjistit, kdo je následoval a jak dlouho šlechtické sídlo ve dvoře v Rejkovicích existovalo. Zatím je k dispozici pouze informace, že roku 1798 musel augustiniánský klášter v Domažlicích prodat dvůr v Rejkovicích skláři Antonínu Fuchsovi z Fichtenbachu.¹³⁾ Tyto otázky však musí vyřešit až další výzkum.

Ještě můžeme připomenout, že vpravo od cesty odbočující ze silnice Draženov-Domažlice ke dvoru Rejkovicím je na homolovitém poloostrově vybíhající do rybníčku smírčí kříž (přemístěný sem z jiného, nedalekého místa). Na horní plošině bylo políčko, kde se nalézalo množství keramiky (zlomky kachlů a nádob) převážně ze 17. století. Pověst praví, že kříž byl postaven na památku ovčáka, který zahnal stádo na rejkovická luka a byl za to rozlíceným pánem statku zastřelen.¹⁴⁾ Nezdá se, že by šlo o pozůstatek rejkovického panského sídla, které v 17. století předpokládáme přímo ve dvoře. Mohlo však dojít například při jeho zboření k uložení rumu i s planýrkou právě zde, což by vysvětlovalo uvedené nálezy keramiky.¹⁵⁾ Uvedená pověst také ukazuje, že šlo o statek s vlastním pánem.

Poznámky: 1) Bělohávek, M. a kol.: Hrad, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku IV. Praha 1985; Kolektiv: Encyklopedie českých tvrzí II. Praha 2000; Karel,

Dvůr Rejkovice na leteckém snímku.

T. – Krčmář, L.: Panská sídla západních Čech – Plzeňsko. České Budějovice 2006. 2) Rodičům a sourozencům Zikmunda Chlumčanského z Přestavlk jsem se věnovala ve své disertační práci, napsané pod mým rodným příjmením Bezděková. Viz Bezděková, V.: Chlumčanští z Přestavlk do počátku 18. století. Disertační práce FF UK Praha, obhájená v r. 2006, s. 119-121. 3) Národní archiv (dále NA) Praha, Desky zemské větší (dále DZV) 167 A24b; DZV 297 D25; DZV 133 J18b; DZV 143 L30b; NA Desky zemské menší (dále DZM) 39 J8; DZM 57 A24; DZM 74

06; NA Praha, Komorní soud (dále KomS) inv. č. 69, Registra zelená obeslaná vejpovědi soudu komorního z let 1585-1607, fol. 544; Archiv národního muzea v Praze (dále ANM) sbírka H karton 23 – Chlumčanští; ANM sbírka CH karton 21 – Chlumčanští; DZV 147 B26; Sedláček, A.: Hrad, zámky a tvrze Království českého IX. Domažlicko a Klatovsko. Praha 1893, s. 99-101. 4) Státní oblastní archiv (dále SOA) Plzeň, fond Obutí augustiniáni Pivoň, nezpracováno, stará signatura 2, fol. 6b, 13b. 5) Citace v pozn. 4, fol. 13b, 15b. 6) Strér, B.: Erbovní rodiny v Domažlicích. In: Ročenka Městského muzea v Domažlicích 1937. Domažlice 1937, s. 33; Hás, Jiří: Rod Házů z Hartenfelsu, Genealogické a heraldické listy 2000, č. 1, s. 11. 7) První cit. v pozn. 6, s. 31-33; druhá cit. v pozn. 6, s. 9-13. 8) První a druhá cit. v pozn. 6. 9) DZV 147 B26. 10) SOA Plzeň, fond Sbírka matrik, matrika fary Horšovský Týn č. 2 (narození, oddání a zemřelí 1643-1699); Procházka, Z.: Historické náhrobníky okresu Domažlice. Plzeň 1990, s. 45-48. 11) Za upozornění na tuto fundaci, sdělení odkazu a dokonce poslání fotokopie velice děkuji Václavu Chmelří z Přísova. 12) NA Praha, Archiv pražského arcibiskupství (APA) I, inv. č. 970, Kniha fundací a nadací z let 1631-1670, fol. 86 (nadace Horšovského Týna) č. 9. 13) Procházka, Z.: Klášter a kostel augustiniánů v Domažlicích. Domažlice 2014, s. 13; 14) Navrátil, V. – Procházka, Z. – Haas, J.: Znamenání kameny, Z Chodského hradu 1984, č. 1, s. 23. 15) Jde o názor P. Rožmberského.

Drobnosti, dodatky, opravy, informace, zajímavosti, ohlasy

Příběhy hradů...

Jiří Hoza

Muzeum Komenského v Přerově a zlínská pobočka Klubu Augusta Sedláčka pořádají v prostorách muzea výstavu na téma „Příběhy hradů...“ Zaměstnanec muzea Lubomír Vyňuchal, jenž je zároveň členem zlínské pobočky KASu se zhostil organizace zajímavě pojaté výstavy, která mapuje zájem o hradní lokality v kontextu celorepublikovém i regionálním.

Samostatné panely výstavy jsou věnovány Karlu Hynkovi Máchovi, „otci“ hradologů Augustu Sedláčkovi, v ne příliš vzdálené době zesnulým profesorovi PhDr. Tomáši Durdřkovi, DrSc. a spoluzakladateli zlínské pobočky KASu PhDr. Jiřímu Kohoutkovi, CSc.

Další panely mapují feudální architekturu na bankovkách, další na poštovních známkách. Krásným doplněním jsou vy-

tisknuté citáty spojené s hradní tematikou a to od 12. století do současnosti.

Na výstavě se autorsky podílejí také tři členové pobočky. Lubomír Vyňuchal představuje svoji rozsáhlou sbírku historických pohlednic evropských panských sídel. Milan Zikmund uvádí své kouzelné perokresby feudálních sídel, které vždy oko diváka pohladí na duši. Jiří Hoza se snaží návštěvníkovi ukázat hradní architekturu pohledem přes objektiv svého fotoaparátu.

Nezapomnělo se ani na děti, které si během prohlídky dospělých mohou sestavit na výstavě „hradní pexeso“. Výstavu doplňuje obraz s vyobrazením hradu Helfštýna z počátku 20. století zapůjčený ze stejnojmenného hradu.

Vernisáž výstavy proběhla 1. března 2017 a shlédnout ji bude možno do 4. června.

Hrady a tvrze v širších souvislostech

Sdružení pro stavebněhistorický průzkum a Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Kroměříži pořádají ve dnech 20. až 23. června 2017 v Arcibiskupském zámku v Kroměříži 16. specializovanou konferenci stavebně historického průzkumu Hrady a tvrze v širších souvislostech.

Hrady a tvrze náleží k badatelsky nejexponovanějším zastupcům památkového fondu České republiky. Z hlediska návštěvnícké veřejnosti pak hrady a tvrze či jejich zříceniny představují jednu z vůbec nejatraktivnějších skupin našich památkových objektů. Za staletí své existence se staly neodmyslitelnou součástí naší krajiny a přirozenými dominantami, tvořícími pro odbornou a zejména laickou veřejnost zřetelnou spojnicí mezi minulostí a současností daného regionu i celé naší vlasti. Tyto stavby spoluvytvářely páteř osídlené krajiny, byly místy důležitých historických událostí, sídly významných držitelů, ale i místy každodenního života, součástí hospodářských a správních struktur.

Cílem konference je především přispět, alespoň dílčím způsobem, k interdisciplinárnímu studiu opevněných sídel a k poznání širšího kontextu, v němž jednotlivé objekty vznikaly a fungovaly.

Tematické okruhy konference: Hrady a tvrze v historické sídelní struktuře (vztah k historickým stezkám, hradní léna, místní a historická specifika), Každodenní život (hospodářské a technické vybavení, součásti hradů a tvrzí, konstrukční detaily, zánik hradů...), Možnosti moderních technologií při odborné dokumentaci (uplatnění moderních metod dokumentace historických objektů, reliéfu krajiny...), Aktuální výsledky průzkumů jednotlivých lokalit (nové poznatky o stavebním vývoji jednotlivých objektů nebo jejich částí).

Přihlášky k příspěvkům včetně anotací lze zasílat do 30. dubna 2017. Přihlášky k účasti lze zasílat do 31. května 2017. Kontaktní údaje, podrobné a aktuální informace ohledně konference najdete na webových stránkách Sdružení pro SHP www.svornik.cz i Národního památkového ústavu www.npu.cz.

redakce

Už jste četli...?

Průzkumy památek XXIII/2016, č. 1. Vydává NPÚ, ú. o. p. středních Čech v Praze. A4, 188 stran, barevné, křída. Z obsahu: H. Prixová-Dvorská: Zámek Hrubá Skála na počátku 17. století. Příspěvek k poznání významu a využití smířického sídla v kontextu rodového dominia, s. 45–60; V. Razím: Hrad Zbořený Kostelec jako obranná stavba doby polipanské a po děbradské, s. 73–102; J. Kypta – F. Laval – J. Marounek – Z. Neustupný: Terénní stopy trojho obležení hradu Zbořeného Kostelce (1449, 1450, 1467), s. 103–124; R. Vrla: Stavební vývoj objektu zvaného Sýpka na hradě Buchlově, s. 138–149. Distribuce: tel. 274008285, roubickova.dita@npu.cz.

Památky středních Čech 30/2016, č. 1. Časopis NPÚ ú. o. p. středních Čech v Praze. A4, 72 stran, barevné, křída. Z obsahu: A. Nachtmannová – V. Razím: Záchrana a konzervace hradu Krakovce v první polovině 20. století, s. 13–34; J. Kypta – A. Nachtmannová – J. Veselý: Obytná budova s renesančním jádrem tzv. Starého zámku ve Voticích, s. 43–60; J. Kypta – F. Laval – J. Marounek – Z. Neustupný: Raně středověké hradiště u Dojetřic v Posázaví. Digitální model terénu v praxi památkové péče, s. 61–67. Distribuce: tel. 274008285, roubickova.dita@npu.cz.

redakce

Na stopě (pre)historii jihozápadních Čech. Sborník přátel k životnímu jubileu Milana Řezáče. Plzeň 2017. K pětadesátinám člena plzeňské pobočky KASu vydalo nakladatelství Ing. Petr Mikota. Formát A4, barevná a černobílá vyobrazení, 106 stran, cena 120 Kč. Z obsahu: Jan John: Novověké mince a středověká tvrz, aneb nové nálezy na k. ú. Babiny (okr. Plzeň-sever), s. 25–30. Jde o pomoci lidarového snímku objeveného tvrziště v zaniklé grangii plaského kláštera Čechín.

V témže nakladatelství vyšlo v roce 2016 druhé aktualizované, doplněné a rozšířené vydání publikace **Zámek a tvrz Nebílov** autorů P. Rožmberského, V. Machové a M. Fialy, které je 26 číslem edice Zapomenuté hrady, tvrze a místa. Formát A5, 60 stran, barevná a černobílá vyobrazení, cena 40 Kč. Obě publikace lze objednat na: pmikota@post.cz. P. Rožmberský

V roce 2015 vyšla v nakladatelství Kanopa (Na Kampě 11/512, 118 00 Praha 1) kniha Karla Knopa **Hrad Kost**, která na 620 stránkách shrnuje dosavadní poznatky o tomto hradu. Část A – lidé a události, shrnuje sebrané informace z literatury, archivů a vyprávění. Část B – exkurzy. Část C – listiny, dopisy, pamětníci, čerpá z archiválií a kronik. Část D je uložena na příloženém DVD a obsahuje listiny, plné opisy zpráv, stavební zprávu, zaměření hradu, náleзовou zprávu, fotografie z různých akcí, představu stavebního vývoje apod. Kniha končí Stavební zprávou, podrobně popisující stavební vývoj a úpravy jak hradního předhradí, tak i jednotlivých hradních staveb. Autor je členem pražské pobočky KASu. Z. Hermsdorfer

Z hradů, zámků a tvrzí

Zámek Šénvald (Jinošov) se nachází na okraji obce Jinošov, cca 6 km severozápadně od Náměstí nad Oslavou (okr. Třebíč). Jeho stavebníky a dlouholetými uživateli byli členové hraběcího rodu Haugwitzů, jejichž erb je umístěn v trojúhelníkovém tympanonu na přední straně zámku. Jedná se o jednopatrový klasicistní zámek bez uzavřeného nádvoří, k příjezdové straně zámku vede listnatá alej lemující silnici. Zámek je obklopen menším parkem. Haugwitzům patřil zámek až do roku 1945, poté byl zkonfiskován a znárodněn a sloužil různým účelům, až zde byl v roce 1966 zřízen domov důchodců a poté Ústav sociální péče, jehož činnost zde byla ukončena v nedávné době, mj. i proto, že interiéry zámku byly v nevyhovujícím stavu, mnohdy i v havarijním (stropy), takže klienti Ústavu museli být přestěhováni do sousedících budov. Po vystěhování ÚSP ze zámku a okolních budov zámek zakoupil soukromý investor, zámek byl opraven, honosí se novou fasádou a slouží jako soukromé sídlo. Je tudíž nepřístupný, avšak zvenku se dá velmi dobře prohlédnout z obou delších stran, neboť není obklopen zdí, nýbrž plotem. Haugwitzové vybudovali za zámkem velký anglický park (původně bažantnice), který byl pů-

Jinošov – vstupní průčelí

Jinošov – zahradní průčelí

vodně součástí areálu ÚSP, nyní je převážná část – cca 36 ha – oddělena od soukromých pozemků patřících k zámku, a je ve správě Lesů ČR, které v roce 2012 provedly revitalizaci parku, založily zde oboru daňčí zvěře, opravily běhy a vyčistily rybník Březina, který tvoří součást obory a protéká jím Jinošovský potok, osadily lavičky a vybudovaly odpočívadlo. V obore se nacházejí ještě tři romantické stavbičky z dob Haugwitzů, a sice kruhový templ s kopulí nesenou osmi sloupy jónského stylu, odpočinkový altán půlkruhového tvaru, zasvěcený bohyni Dianě a Apollo temple. Obora je otevřena veřejnosti celoročně denně od 9 do 17 hodin, vstup volný. Z obory jsou krásné výhledy na zámek. Přístup do obory je ze středu obce Jinošov, jsou zde nepřehlédnutelné ukazatele.

V. Svoboda

Zprávy z klubu

Rada

Kontaktní adresa: KAS, Úslavská čp. 49, 326 00 Plzeň. Tel. 604261000, e-mail: rozember@post.cz. Internetové stránky: <http://www.klub-augusta-sedlacka.cz>.

Schůze Rady a jejího výboru se bude konat ve **středu 7. června** společně se schůzkou plzeňské pobočky v hostinci Pod kopcem v Plzni-Božkově (viz dále). Jednat se bude o výši desátku na rok 2017, výši předplatného Hlásky na rok 2017, rozhodovat o konání dalšího ročníku konference Dějiny staveb a vydání sborníku z ní. Další návrhy a stanoviska mohou posílat předsedové poboček na výše uvedený e-mail.

Redakce Hlásky děkuje všem, kteří zaslali příspěvky, ať již větší, nebo menší. Je přinejmenším zajímavé, že do Hlásky píší stále více nečlenové KASu. Členové by na tomto poli měli zvýšit svoji aktivitu a nenechat se odsunout na vedlejší kolej.

Zpráva o činnosti v roce 2016: Podařila se transformace KASu podle nového občanského zákoníku, kdy se z občanského sdružení stal zapsaný spolek, byly přijaty nové stanovky, změněna adresa Rady a KAS byl zapsán do veřejného rejstříku vedeného u Krajského soudu v Plzni pod značkou L 99. Stálo to hodně nervů, starostí a práce. Výše desátku a výše předplatného Hlásky byla udržena na loňské úrovni, protože se podařilo získat dotace na Hlásku i na sborník Dějiny staveb. Konference Dějiny staveb byla přesunuta z Nečtin do Plas, kde se konala poprvé. Byly vydány sborník z konference a čtyři čísla Hlásky a zaslány pobočkám, Hláška začala vycházet na polokřídě, což značně pozvedlo kvalitu tisku. Hláška byla poskytována všem plzeňským gymnáziím a vyměňována za některé jiné tiskoviny. KAS poslal kritické Memorandum účastníků konference Dějiny staveb v Plasích k připravovanému památkovému zákonu poslancům Parlamentu ČR a připojil se ke kritické reakci Sdružení pro SHP na „pochvalu“ uvedeného zákona od dvou pražských spolků. Děkuje jsme funkcionářům výboru za zajištění chodu Rady. *jednatel Petr Rožnberský*

Zpráva o hospodaření v r. 2016: Zůstatek: 67 986,10 Kč. Příjmy: 136 778,02 Kč (dotace na DS od MK 55 000, od MP 30 000, od Plz. kraje 20 000, na Hlásku od MP 15 000, od poboček 13 650, desátek 3120, úrok 8,02). Výdaje: 142 096 Kč (sborník DS 105 000, Hláška 29 480, web 3001, vedení účtu 2072, poštovné 256, ostatní 2287). Zůstatek: 62 668,12 Kč.

pokladník Ivan Štrunc

Pobočka Plzeň

Kontaktní adresa: KAS, Úslavská čp. 49, 326 00 Plzeň. Tel. 604261000, e-mail: rozember@post.cz.

První středu v lednu zahájil letošní sérii přednášek Š. Morávka vyprávěním o výrobě české dýmavé kyseliny sírové s příkladem z Manětínska, v únoru proběhla přednáška T. Karla o sídlech Baullerů z Hohenberka a v březnu přednášel P. Mikota na téma Památky Nového Mexika (USA). Při této příležitosti byl vypsán soudek „**kastelologického piva August Sedláček**“, vyrobeného pivovarem Bizon v Čížicích (výhledově bude i v lahvové podobě, informace na: ivan.strunc@centrum.cz). Velkou přednášku pro veřejnost P. Sokola na Filozofické fakultě Západočeské univerzity „Hrad Čechů nebo Němců? Přimda – nové průzkumy, dokumenta-

ce, interpretace“ si přišlo vyslechnout 32 zájemců. Všem přednášejícím děkujeme.

Pozor, změna!!!! Březnová přednáška již proběhla na novém místě schůzek, kde se budou odehrávat i schůzky následující – v sálku hostince **Pod kopcem v Božkově**. Přístup: trolejbusem č. 12 na konečnou v Božkově. Odtud se po přejití mostu přes Úslavu dostanete na náves a tam už hospodu najdete (kvůli rekonstrukci viaduktů u nádraží trolejbus č. 12 nyní nestaví – kdo přijede vlakem, projde novým podchodem směr Petrohrad, kde je nyní příslušná zastávka). Kdo přijede autem, ať ho nechá někde v prostoru konečné, neboť kvůli rekonstrukci božkovské návsí se tam nyní nedá parkovat.

V sobotu 22. dubna se uskuteční **jarní autovycházka**, která povede do Českého lesa. Znovu se podíváme do Trnové, zda tu po zboření zámku zůstal alespoň sklep tvrze, na stav tvrziště v Trnové a na tvrz v Pernolci. Následovat bude tvrz/zámek Částkov, zámek v Novém Sedlišti, záhadný Nový hrad u Stráže, zámek ve Velkých Dvorcích a hrad Přimda s obědem. Potom navštívíme zříceninu kostela a poustevny u sv. Apolény, zříceninu loveckého zámku Walddorf, vyhořelou renesanční tvrz v Bělé n. Radbuzou, nově archeologicky objevenou tvrz ve Vdicích a hrad Prostibor. Odjezd od Hamburku v 8 hod. (stavební práce zde ztíží parkování – možno využít parkoviště u Tesca/Prioru). Hlaste se včas na e-mailu a tel. uvedených výše – majitelé aut oznámí počet volných míst, pěšáci se s nimi pak podělí o náklady.

Jarní členská schůze se bude konat ve **středu 3. května** po přednášce na klubové schůzce v Božkově. Budou vyloučeni neplatíči, přijatí noví členové a plánovány nové akce apod.

V sobotu 27. května se uskuteční **jarní autobusový zájezd**, tentokrát za stavbami zapsanými do seznamu kulturních památek UNESCO v Kutné Hoře. Navštívíme známou kostnici v bývalém cisterciáckém klášteře Sedlci u Kutné Hory pod kostelem Všem svatých (hromadné vstupné 75 Kč), hrad Vlašský dvůr s mincovnou (dva okruhy, celkem 85 Kč, nebo jeden za 50 Kč) a tvrz Hrádek s muzeem stříbra (jeden ze dvou okruhů, 70 Kč). Ve zbývajícím čase je možné individuálně prohlédnout další kutnohorské památky (např. chrám sv. Barbory, katedrálu Nanebevzetí P. M., Dačického dům, jezuitskou kolej, Kamenný dům a několik dalších kostelů), na zpáteční cestě obhlédneme monumentální tvrz Malešov. Odjezd bude tradičně od Hamburku v 8 hod. Cena za dopravu se bude pohybovat kolem 280 Kč za sedadlo plného autobusu (35 míst). Hlaste se na e-mailu a tel. uvedených výše – je třeba naplnit autobus (takže vezměte příbuzné a známé), jinak to bude stát více.

V roce 2017 oslavili nebo oslaví kulatiny tito členové pobočky: 30 – Zlata Gersdorfová z Plzně, Tomáš Matouš Živný z Plzně, 40 – Václav Chmelíř z Přísova, Martin Kavka z Benešova, Vilém Knoll z Plzně, Martin Kříž z Klatov, Robert Martínek z Plzně, Jana Richterová z Plzně, Karla Šimerová-Brzobohatá z Tršic, 50 – Daniel Doležal z Příbrami, Pavel Vařeka z Plzně, 60 – Dana Anderlová z Plzně-Červeného Hrádku, Václav Benedikt z Plzně, Oto Brachtel z Kozolup, Ivo Kopka z Volyně, Jana Růžičková ze Záluží u Třemošné, 70 – Zdeněk Mírka z Plzně, Jaroslav Ureš ze Sokolova, 80 – Vladimír Poklop z Plzně. Všem blahopřejeme a přejeme hodně zdraví, štěstí a badatelských úspěchů.

Zpráva o činnosti v r. 2016: Mimo prázdninové měsíce se podařilo zajistit na členských schůzkách všech 10 přednášek na historická témata. V souvislosti se zrušením promítacího zařízení v Saloonu v Kollárově ul. byly schůzky od října přeloženy do kulturního zařízení Moving Station v nádraží Jižní předměstí. Dvě přednášky pro veřejnost proběhly na půdě Západočeské univerzity. Uskutečnily se jarní a podzimní poznávací autovycházky (na Bochovsko a na Sokolovsko) a jarní a podzimní poznávací zájezdy (na Blatensko a na Strakonicko). Proběhly také jarní a podzimní schůze. Některým jedincům se opět nepodařilo zaplatit členské příspěvky včas a na správný účet, což komplikovalo práci funkcionářům. O všech akcích bylo průběžně podrobně referováno v Hlásce. Členská základna čítala 160 lidí. Všem, kteří se podíleli na zdárném chodu pobočky a také těm, kteří poskytli finanční dary, patří poděkování *jednatel Petr Rožnberský*

Zpráva o hospodaření v roce 2016: Zůstatek: 20 144 Kč. Příjmy: 17 925 Kč (příspěvky 16 370, dary 1555). Výdaje: 16 780 (předpl. Hlázky 7470, desátek 1510, poštovné 4530, přednášky 2210, pronájem sálu 1000, bloky 60). Zůstatek: 21 289 Kč. *pokladník Ivan Štrunc*

Pobočka Praha

Kontaktní adresa: KAS Pobočka Praha, PhDr. Helena Klímová, Tř. Milady Horákové 133, 166 21 Praha 6 – Dejvice, e-mail: Petr Valenta, geomess@volny.cz.

Zpráva o činnosti v r. 2016: Pražský KAS dodržel svůj zaběhlý podřímlý členstvu vyhovující rytmus. Členská základna pražské pobočky čítala 54 osob. Menší část aktivnějších členů pobočky se účastnila pravidelných schůzek doplněných přednáškami. Místem schůzek, které se tradičně konají o třetích středách v měsíci s výjimkou prázdnin, nám díky vstřícnosti vedení prvního oddělení Národního archivu zůstala přednášková místnost v jeho historické budově na Hradčanech. Schůzky se v úvodu vždy zabývaly administrativou sestávající z organizace a financování výletů a kolportací Hlázek. Ve druhé části byly doprovázeny přednáškami s hradní, historicky či památkově zajímavou tematikou. Bylo jimi doplněno všech deset schůzek. V lednu nás Martin Holý podrobně provedl kolem věhlasného opevnění na seznamu UNESCO zapsaného západobavorského města Rothenburg ob der Tauber. V únoru jsme s Petrem Šafránkem shlédli hradní produkci hornorakouské oblasti Mühlviertel. Březnovou přednášku pojal kolega Martin Holý jako upoutávku na nadcházející jarní zájezd do saského Pliseňska s takovou akribií, že vyvolala oprávněnou otázku, zda bude mít poté význam tam ještě jet. V dubnu dramaticky změnil téma a prošli jsme s ním u nás i na Slovensku málo známou kulturní oblast ungarského Žitného ostrova s množstvím zajímavé románské sakrální architektury. Květen přinesl zajímavou přednášku Františka Záruby z připravovaného třetího závěrečného dílu jeho kompendia o českých hradních kaplích, tentokrát z doby jagellonské a v červnu nás jeho kolega Milan Sýkora poutavým a často objevným způsobem seznámil s nejnovějším stavem výzkumu hradů severozápadních Čech. V září nás Pavel Komárek podrobně provedl desítkou kostelů Písecka v rámci kulturní akce pořádané městem. Zbytek roku odpřednášel neúnavný a nezníčitelný Martin Holý – říjen pojal jako upoutávku na jaro 2017 a navadil nás hrady Horní Falce, listopadové pojednání věnoval unikátně dochovanému historickému Nördlingenu s jeho intaktně dochovaným opevněním a nádhernou městskou i sakrální architekturou. Závěrečné prosincové pojednání věnoval císařskému rodu Štaufů a architektuře jejich rodové domény v dnešním Württembersku, zejména hradům Hohenstaufen, Hohenrechberg, Wäschenburg a rodovému klášteru Lorch. Jarní červnový autobusový výlet se konal ve dnech 17.–20. 6. do historického saského Pliseňska (Pleissenland). Základnou pro poznávací výpady přes hranici byl autocamp Pruněv pod Hasištejnem. Program otevřelo ze stříbra povstálé hornické město Annaberg s jedinečným pozdně gotickým halovým kostelem sv. Anny, následoval hrad Scharfenstein z doby kolem r. 1250, obnovený po požáru v r. 1921, s místním muzeem a vyhlídkou z válcového bergfritu. Hrad Wolkenstein z poloviny 13. století ve stejnojmenném hornickém městečku byl v renesanci přestavěn a dnes se v něm nachází zajímavé místní muzeum s cennými interiéry a mineralogickými sbírkami dokazujícími, že stojí na skále obsahující obrovské množství ametystů. Hranolová věž pozůstala z celního hrádku či tvrze v obci Tannenberg z konce 12. století poblíž hranic nás přivítala řádnou horskou bouřkou, kterou účastníci zčásti přečkali v místním přílehlém pozdně gotickém kostele sv. Kryštofa při půvabné zkoušce dětského církevního divadla. Závěr dne obstaral neúspěšný pokus o návštěvu mimořádného interiéru evangelického kostela sv. Barbory ve vsi Markersbach. Sobotní program zahájila prohlídka malebného malého hradu Rabenstein na úzkém skalisku v údolí potoka nedaleko Chemnitz. Válcový bergfrit pochází z doby kolem r. 1170, přílehlý hradní palác zvýšený v 17. století o velký rytířský sál dnes hostí místní muzeum. Rozsáhlý hrad Rochsburg z 2. pol. 12. století byl výrazně renesančně přestavěn. Zaujal zachovanými

pozdně románskými detaily, cennými gotickými a renesančními interiéry, bohatým mobiliářem a sbírkami, zajímavou gotickou kaplí a původní 53 m hlubokou hradní studnou. Zajímavá byla i stálá výstava vývoje ošacení 13. století. Následovala zarostlá prohlídka vývoj dámských rób, mužská část, věrna svému naturelu, studovala vývoj dámského pradélka. Mimořádným zážitkem byla návštěva románského původně augustiniánského, dnes nově benediktinského kláštera Wechselburg založeného v 60. letech 12. století hrabaty z Groitzsche na návrší nad Cvikovskou Muldou. Interiér baziliky s mimořádným lettnerem patří obecně k vrcholu německého výtvarného umění 13. století. Následovala zarostlá zřícenina malého hradu Zinnburg nad stejnou řekou, z něhož zbyl jen šíjový příkop a nízký pahýl okrouhlé věže. Starý románský kostel sv. Jiljí ve městě Penig bylo bohužel možné shlédnout jen zvenčí. Závěr dne patřil malebnému renesančnímu vodnímu zámku Klaffenbach na předměstí Chemnitz s originálním zastřešením. Objekt byl po nedávné rozsáhlé revitalizaci vnitřně uzpůsoben pro moderní kulturní, koncertní a výstavní účely a spolu s přílehlým rozsáhlým dvorem živě slouží rekreačním, sportovním a volnočasovým aktivitám obyvatel města. Nedělní ráno patřilo prohlídce evangelického farního kostela sv. Mikuláše z počátku 13. století na místě bývalého hradu ve městě Geithain. Románské dvojvěžové průčelí doplnila výstavba rozsáhlého pozdně gotického halového trojlodí, jehož klenba však po nástupu reformace nebyla provedena a nahradil ji mimořádný dřevěný kazetový strop z konce 16. století s malbami biblických výjevů. Další část dne pak zabrala zevrubná prohlídka rozsáhlého hradu s tisíciletou historií ve městě Rochlitz na návrší nad Cvikovskou Muldou. Opevněné sídlo tu bylo již v polovině 10. století snad na starších slovanských základech a významný objekt s dvojvěžovou siluetou vystřídal mnoho majitelů od markrabat míšeňských přes římské krále až po sovětskou NKVD. Veřejnosti byl po rozsáhlé dvacetileté rekonstrukci zpřístupněn teprve v r. 2013. Románský filiální kostel Panny Marie v obci Wickersheim (dnes již součást Geithainu) nám ochotně sám a nezištně otevřel vstřícný z okna pohlížející obyvatel protějšího domu. Původní stavba ze 3. čtvrtiny 12. stol. s mohutnou románskou chórovou věží byl v 15. století goticky přestavěn a rozšířen. Zřícenina hradu Kohren z konce 12. stol. se dvěma charakteristickými vysokými válcovými věžemi je parkově upravena. Na předhradí pak zaujala původně románská trojlodní bazilika sv. Gandolfa z r. 1224 doplněná v 19. století o věž. Náměstí městečka se do paměti zapsalo výbornou zmrzlinou a originální barevnou glazovanou hrnčířskou kašnou z r. 1924 připomínající zdejší staletou tradiční výrobu. Mohutný zachovalý a nově opravený hrad Gndenstein prvně připomínaný r. 1224 obsahuje dnes rozsáhlou expozici prezentující 800letý vývoj hradu se zajímavými interiéry a sbírkami, krásnou pozdně gotickou kaplí, zbrojnicí, sklepem se studnou a výhledem z vrcholu válcové 33 m vysoké věže. Závěr neděle patřil Wolkenburgu, hradu z konce 12. století přestavěnému na konci 17. stol. na zámek, který však respektoval původní hradní půdorys. Návštěva částečně přístupného zámku však již díky pokročilé hodině nebyla možná, a tak nezbylo než se spokojit s obejím objektem a obhlídkou slohově čistého klasicistního kostela sv. Maurícia před zámkem. Pondělní dopoledne zaplnil širokému okolí dominující monumentální zámek Augustusburg, lovecký zámek saského kurfiřta Augusta I. z let 1568–1572 na místě starého hradu Schellenbergu vypáleného r. 1547. Zčásti zachované interiéry s umělecky významnou zámeckou kaplí však neobsahují téměř žádný mobiliář, a tak lze shlédnout především muzejní zoologickou expozici, v níž je vycpáno téměř vše, co kdy v přírodě žilo, dále unikátní výstavu historických motocyklů (včetně Laurin & Klement) a v bývalých stájích rozsáhlého předzámčí i bohatou expozici historických kočárů drážďanského dvora. Impozantní hrad Wildeck přestavěný na zámek ve městě Zschopau pochází z počátku 13. stol. Volná prohlídka interiéru s renesančními reprezentačními prostory a historickou hradní expozicí je doplněna muzeem motocyklů zdejší továrny DKW. Tu zde založil r. 1906 Dán Rasmussen a ve 20. letech byla největší motocyklovou továrnou na světě. R. 1945 ji zcela rozebrali a vyplundrovali Rusové, ale o 5 let později zde velkodušně povolili obnovit výrobu pod

značkou MZ. I dnes se ještě pod touto značkou ve vlastnictví malajského investora produkují motorky v sousední vsi. Prohlídku hradu doplňuje výstup na dnes 29 m vysoký bergfrit s výhledem a zajímavá stará klenutá cisterna se stálou úrovní pitné vody doplňovaná průsakem z okolní horniny. Neúspěšný zůstal pokus o průnik do interiéru románského plochostropého kostela sv. Mikuláše v obci Dittmannsdorf z let 1175–1250 s mimořádným gotickým křídlovým oltářem a emporami. Stejně dopadl po dvou letech i opakovaný pokus o interiéru dnes hřbitovního, kdysi farního opevněného kostela v Lauterbachu. Závěr dne i celého vydařeného zájezdu obstaral zámek Purschenstein přestavěný v 17. a 18. století z původního hradu z doby kol r. 1200, založeného snad Borešem I. Hraběšicem, z něhož se dochovala zejména 42 m vysoká štíhlá věž. Vzorně opravený objekt slouží dnes holandskému majiteli jako luxusní wellness hotel. Podzimní třídní autobusový zájezd zavedl ve dnech 30. září až 2. října účastníky tentokrát na Strakonicko a Prachaticko se základnou v penzionu Volyňka ve Vimperku. Program zahájila publikaci pp. Nechvátala a Kašický Hrad, hrádka a tvrze Strakonicka, Blatenská a Vodňanská, jejíž zásobu bezpečně proponovalo na dva roky dopředu. Část zájemců tak byla nucena počkat na slíbený dovoz další várky knih ze vzdáleného depozitáře. Čekání se však vyplatilo, neboť milým řízením božím se vzápětí nečekaně na hradě objevil jeden z jejích autorů a doc. Bořivoj Nechvátal pak ochotně všem zájemcům knihu podepsal. Příštím objektem podráždil autor scénáře zájezdu pravověrné hradology, když je zavedl na nejmladší hrad v Čechách, zvaný Švečburg, který si asi před 8 roky v lesíku na návrší nad Kvasejovicemi postavil jakýsi místní hyperaktivní duchodce. Objekt se vymyká všem kastelologickým kategoriím a sestaven z šutru posbíraného na poli je čímsi mezi kamenným altánkem, letohrádkem, zříceninou či čihadlem. Prohlídka hradu Helfenburk u Bavorova však spravila vše náladu a patrně všechny nadchla. Zbývající program dne obstaraly obhlídky zvenčí dvou nepřístupných tvrzí, později sýpek, ve velmi nevábných a odpuzujících hospodářských dvorech – pozdně gotického Budkova (snad na místě starší stavby) a Lipovic z 2. pol. 14. století. Sobotní program zahájil náročný výstup na zříceninu horského strážního hrádka Kunžvartu založeného asi ve 2. čtvrtině 14. století k ochraně jedné z větví Zlaté stezky. Následovala úplná prohlídka hradu a zámku ve Vimperku s oběma okruhy, při níž bylo možné nahlédnout a uvážít veškerou komplikovanost a obtížnost právě prováděné postupné revitalizace zdevastovaného a v podstatě prázdného objektu. Obec Dobruška se zříceninou tvrze s hranolovou věží ze 14. století s přílehlým barokním zámeckým křídlem nás provázel ochotný, ale občas nezastavitelný místní občan. Provedl nás poté i interiéry obou zdejších zajímavých původních románských kostelů Zvěstování Panny Marie a sv. Petra a Pavla a prohlédnout si bylo možné i zdejší vyhlášené zvony. Hranolovou věž tvrze v Doubravici, snad z konce 14. stol., bylo možné obhlédnout jen z uctivé vzdálenosti přes plot. Pokročilá hodina v městě Volyni umožnila jen projít náměstí s malebnou renesanční radnicí, obhlédnout farní kostel Všech svatých z 1. čtvrtiny 14. století a nahlédnout ke známé raně gotické tvrzi sloužící dnes městskému muzeu. Denní program uzavřela obhlídka palácové budovy tvrze ve Smrčném v devastovaném areálu hospodářského dvora. Zpustlá budova s novou krytinou střechy pochází asi ze 2. poloviny 14. století a zoufale vyhlíží lepší budoucnost. Sporé lesní zříceniny hradu Husí v nádherné přírodě nad řekou Blaníci otevřely nedělní program. Pozornost byla věnována i zajímavým zbytkům obléhacího či blokačního opevnění severně od hradu. Zbytek dne byl už bohužel skrácen deštěm. V gotickém kostele sv. Jana Křtitele z poloviny 14. stol. v obci Záblatí bylo nutné nečinně přečkat celou mši, což však část účastníků přijala s povděkem a poté si laskavostí du-

chovního správce mohla prohlédnout celý zajímavý objekt síňového dvojpodlaží s pozdně gotickými malbami, jakož i sakristii, kruchtou a věž. Socialismem zdevastovaný objekt tvrze v Drslavicích u Prachatic z konce 14. stol. se dnes snaží opravit a výrazně ostaršit vnuk původních majitelů, bývalý pilot naší socialistické armády. Záměry má velkolepé, ale po 20 letech obrovského pracovního i finančního úsilí je za ním sice vidět velký kus práce, ale na dalších 30 let to ještě vypadá, a to vše v místě neskýtajícím žádnou mimořádnou okolní atraktivitu. Lze však u něj získat čepované pivo, koupit Troškovu medovinu a hlavně v rekonstruované síni neprší, což účastníci zájezdu s bolestí oceňovali po zbytek dne, při obhlídce kostela sv. Mikuláše v obci Lažišťe původně z 1. půle 13. století a zejména při následné návštěvě Prachatic. Zde se zájezdníci rozprchlí po sporadicky přístupných památkách, např. farním kostele sv. Jakuba, části městských hradeb, malebném náměstí či zdejšími místními muzeu krátce před zavírací hodinou. Zbytek se pak oddal kulinářským a hostinským zážitkům. Závěr zmoklého dne, avšak jinak velmi zdařilého zájezdu, obstaraly zbytky mimořádně zvláštní hradní stavby Přemysla Otakara II. v Myšenci u Písku a obhlídka zdejšího kostela sv. Havla. Účastníci obou zájezdů jsou obligátně opět zavázáni za jejich dokonalou přípravu a realizaci Martinu Holému.

Zpráva o hospodaření v roce 2016: Zůstatek: 18 920 Kč. Příjmy: 157 300 Kč. Výdaje: 156 048 Kč. Zůstatek: 20 172 Kč.

pokladník Petr Valenta

Pobočka Zlín

Kontaktní adresa: KAS pobočka Zlín, MUDr. Jiří Hoza, Česká 4760, 760 05 Zlín. Tel. 737177346. E-mail: jihaz@post.cz. Int. stránky pobočky: <http://www.kaszlin.estranky.cz>.

Zpráva o činnosti v r. 2016: 2. ledna se členové zúčastnili tradičního tříkrálového výstupu na hrad Helfštýn u Lipníka nad Bečvou. 23. ledna podnikli tři členové výpravu za zimními hrady Nedvědicka do „Země Zubra“, kde měli možnost prohlídky exteriéru hradu Pernštejna s nočním fotografováním. Díky spolupráci s kastelánem hradu Pernštejna panem Jakubem Škrabalem jsme měli zajištěn na nejkrásnějším moravském hradu nocleh a další den jsme se vydali na hrad Zuberštejn, kde byl uskutečněn nocleh další. Po prohlídce jsme se ráno vydali ještě na prohlídku hradů Pyšolec a Aueršperk. V měsíci březnu se někteří členové rozhodli navštívit hrady na Kokořínsku. Po cestě do lokality byl navštíven relikv zříceniny hradu Dražice. Dále jsme pokračovali do Kokořínského dolu s návštěvou hradu Kokořína, dále skalní hrad Nedamy, Kostelíček a jeskynní hrad Klemperka. Po cestě zpět byl navštíven překrásný skalní hrad Pustý zámek neboli Zakšín, jenž má pozoruhodně zachovaný sopouch černé kuchyně. Celý areál vytváří velmi zajímavou dispozici a jednotlivé skalní bloky byly propojeny dřevěnými mostky. V dubnu se vydal náš člen Milan Zikmund za poznáním feudálních sídel jižních a jihozápadních Čech. Po shlédnutí hradu Rožmberk a kláštera Kuglvaj se vydal na jeden z nejvýše položených hradů v Čechách, hrad Kunžvart, jenž je postaven na výrazném vrchu v nadmořské výšce 1002 m. Po sestupu z hradní zříceniny přešel noc ve hvozdech pod širým nebem. Po přesunech vlakovou a autobusovou dopravou se dostal na hrad Vimperk a dále do Sušice. Následovala rekognoskace tvrze v Kašovicích, zámek v Mokrosukách a tvrť v Božejovicích a Sudoměř u Protivína. Mezi 3. až 8. květnem pořádala pobočka stěžejní autokarový zájezd s názvem „Architektura řádu německých rytířů, které se zúčastnilo 47 členů a příznivců zlínské pobočky. Program byl velmi bohatý a večery mezi památkami vyplnila setkání u táborového ohně v kempu v Malborku. Celkem šest hudebníků (kytary, banjo, akustická baskytara, foukací harmonika, rytmika) se postaralo o kulturní zážitek do časných ranních hodin. Navštíveny byly významné památky cihlové gotické řádové architektury, započato bylo s prohlídkou město Toruň, která je zapsána na seznam světového dědictví UNESCO – hrad se zachovalými základy oktogonální věže a mostem spojujícím latrínovou věž, dále byly navštíveny četné kostely v památkové rezervaci. Pokračovali jsme na hrad Radzyń Chelmiński a hrady Kwindzyn a hrad Sztum. Následující den byl téměř celý vyčleněn na důkladnou

prohlídku perly Pruska – sídla velmistra řádu německých rytířů. I tato památka je zapsána na seznam světového dědictví UNESCO. Tentýž podvečer jsme přešli ještě do města Pelpin, kde jsme shlédli překrásný cisterciácký klášter. V pátek 6. 5. jsme vyrazili na západ od Malborku do 67 km vzdáleného přístavu Gdaňsk, s prohlídkou města a kostela panny Marie, kde jsme vystoupali po 410 schodech na kostelní vyhlídkovou plošinu, kde jsme mohli obdivovat krásu města z ptáčích perspektiv. Následovala návštěva klasického křižáckého hradu Bytów a hradu a kostela v městě Gniew. V sobotu 7. 5. byla v plánu „východní“ cesta od Malborku, s návštěvou krásného Fromborku s opevněnou katedrálou a místa působení Mikoláše Kopernika. Další navštívenou lokalitou byl úchvatný biskupský hrad Lidzbark Warmiński se zachovanými gotickými arkádami ve dvou patrech na nádvoří a četnými freskami. Dalšími objekty zájmu byl křižácký hrad Rezselský a kostel s vyhlídkovou věží ve stejnojmenném městě. Po posledním noclehu v kempu v Malborku jsme se vydali zpět do České republiky na jih a po cestě jsme navštívili ještě křižácký hrad Swiecie. Po transferu jsme ve večerních hodinách dorazili do Zlína, po cestě jsme v Olomouci vysadili část členů. K zájezdu byla vydána třemi členy pobočky (MUDr. Jiří Hoza, Mgr. Zdena Kolaříková a Milan Zikmund) publikace s průvodcem „Po stopách řádu německých rytířů v Prusku“ s podtitulem „Architektura řádu a další významné památky v polském Pobaltí“, která se stala významným pomocníkem v orientaci v problematice v dané lokalitě. Aleš Hoferek se v květnu jako každoročně účastnil záchranných prací na zřícenině hradu Lietava u Žiliny. Podílel se na opravách obloučkové atiky renesančního paláce. 2.–3. června proběhlo na hradě Křídlo v Hostýnských vrších čištění a oprava schodů pod vedením Radima Vrlý. Akce se zúčastnilo 20 členů a příznivců pobočky.

Zpráva o hospodaření v roce 2016: Zůstatek: 4449 Kč. Příjmy: 9000 (na Hlásku 900, členské příspěvky 6600, přeplatek zájezdu 1500). Výdaje: 5589 Kč (desátek, předplatné Hlásky, obálky, xerox, poštovné, autoatlas Polsko). Zůstatek: 7860 Kč.

předseda Jiří Hoza – pokladník Zdeněk Sadílek

Pobočka Hradec Králové

Kontaktní adresa: Ing. Jiří Slavík, Nerudova 1210, 517 41 Kostelec n. Orlicí, e-mail: slavik.jiri@npu.cz, jaroslav_cerny@centrum.cz.

Zpráva o činnosti za rok 2016: Stav členské základny se v roce 2016 nezměnil, současný počet členů setrává na počtu 24 (z toho dva kolektivní), v závěru roku se přihlásil jeden zájemce o členství. Také výbor pracoval v nezměněném složení: Jiří Slavík – předseda, Jan Čížek – jednatel a Jaroslav Černý – pokladník, přetrvávaly nedostatky v komunikaci mezi výborem a členy. Revizní komise působila ve složení Zdeněk Fišera, Jiří Sigl a Jan Švejkar. Na výroční schůzi se podařilo dokončit revizi pokladny od roku 2010 a zlikvidovat tak tento závažný nedostatek v činnosti pobočky. V roce 2016 se uskutečnily čtyři členské schůze: 4. 2. výroční, 12. 5., 8. 9. a 8. 12. Účast na schůzích má kolísající tendenci, což je jistě způsobeno i občasným pozdním informováním o jejich konání jednatelem spolkem. Na schůzích byli členové tradičně seznamováni s výsledky klubových i soukromých akcí, novou kastelologickou a vlastivědnou literaturou, obsahem odborných konferencí a s aktuálními archeologickými výzkumy ve východních Čechách. Na schůzích byly připravovány klubové výjezdy. Všechny schůze opět proběhly v archeologickém oddělení Muzea východních Čech v Hradci Králové. Tradičně se uskutečnily oba poznávací výjezdy pobočky. Na jaře, již 9. dubna, jsme vyrazili na Kutnohorskou, kde jsme v dešti navštívili slavný hrad Sion odkrytý archeologickým výzkumem, zvenčí se prohlédli

obnovovanou tvrz Malešov, chátrající věž tvrze Lošany a prošli jsme z ruin se pozvedající tvrz Hradenín. Výjezd vyvrcholil v Kolíně vnější obhlídkou hradu, někteří navštívili děkanský kostel a vydařenou akci zakončila návštěva restaurace U tří pírů. Výjezdu se zúčastnilo 6 členů a 5 rodinných příslušníků. Neméně úspěšný byl podzimní výjezd 22. října, kdy jsme po dlouhých letech navštívili Trutnovsko. Pod obětavým vedením kol. prof. Vladimíra Wolfa a Ludka Jiráka jsme si prohlédli zříceninu hradu Břečtejn (Hrádeček), po obtížném výstupu zaniklou opevněnou lokalitu (kolonizační provizorium) u Horních Vlčic, tvrzíště v Javorníku a po přestávce na oběd ještě hrad Rechenberk nad Trutnovem. Akce se zúčastnilo 7 členů a 6 rodinných příslušníků. Členové se zúčastnili odborných konferencí Dějiny staveb, Svorník a Archaeologia historica. Za zmínku stojí i výstava do královéhradecké pevnosti v MVČ Hradec Králové, na jejíž přípravě se podílel J. Slavík, který ve výročním roce 250. výročí zahájení stavby několikrát o královéhradecké pevnosti přednášel. Členové pobočky tradičně soukromě vyrazili za poznáním našich i zahraničních hradů a tvrzí, kolegové Fišera a Hájek i nadále aktivně působili ve Sdružení hradu Nístějka.

předseda Jiří Slavík – jednatel Jan Čížek

Zpráva o hospodaření v roce 2016: Zůstatek (4184,50 Kč) byl zvýšen o opožděně dodané členské příspěvky a výdaje na 4944,50 Kč. Příjmy: 1060 Kč (čl. příspěvky 640, předplatné Hlásky 420). Výdaje: 1999 Kč (desátek Radě 210, předplatné Hlásky 1200, občerstvení 519, poplatek bance 70 korun). Zůstatek: 4005,50 Kč.

pokladník Jaroslav Černý

Pobočka Humpolec

Kontaktní adresa: KAS, pobočka Humpolec, Hradská 818, 396 01 Humpolec, E-mail: kocmani.hu@seznam.cz, frantisek.kocman@mesto-humpolec.cz, tel: 777347511. Internetové stránky pobočky: <http://www.hrad-orlik.cz>.

Zpráva o činnosti v roce 2016: Členové se scházeli v průběhu roku při jednáních společnosti Castrum o. p. s., napomáhali při organizování a pořádání kulturních a dobrovolnických aktivit na hradě Orlík. Spolu s dalšími dobrovolníky jsme pomáhali při drobné údržbě hradu, přípravách a realizaci kulturních akcí a archeologickém průzkumu a úpravách terénu na Orlíku. Na schůzi pobočky dne 4. 11. bylo pobočkou rozhodnuto o prodloužení členství ve společnosti Castrum o. p. s. panu Mgr. Vladimíru Staňkovi ve správní radě. Do knihovničky byl pobočce věnován sborník Dějiny staveb 2015. Děkujeme za publikaci kolegům z Plzně.

Zpráva o hospodaření v roce 2016: Zůstatek: 1803 Kč. Příjmy: 910 Kč (čl. příspěvky, předplatné Hlásky). Výdaje: 499 Kč (desátek 110, Hláška 360, poštovné 29). Zůstatek: 2214 Kč.

předseda František Kocman

Pobočka Brno

Kontaktní adresa: Ing. Pavel Švehla, Ondráčkova 3, 628 00 Brno-Líšeň, e-mail: svehla.pavel@volny.cz.; Mgr. Bc. Josef Jan Kovář, Rennská tř. 416/39, 639 00 Brno, e-mail: josef.kovar@seznam.cz.

Zpráva o hospodaření v roce 2016: Zůstatek 1910 Kč. Příjmy: 880 Kč (čl. příspěvky 400, na Hlásku 480). Výdaje: 580 Kč (desátek 100, předplatné Hlásky 480). Zůstatek: 2210 Kč.

pokladník Josef Jan Kovář

**Uzávěrka dalšího čísla: 10. 6. 2017
(vyjde v první červencové dekádě 2017)**

HLÁSKA, zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka. ISSN 1212-4974.

Vychází čtvrtletně. Toto číslo vyšlo v 1. dubnové dekádě 2017.

Šéfredaktor Petr Rožmberský (rozmb@post.cz.), technický redaktor ing. Petr Mikota (pmikota@post.cz.), redaktor pro internet Milan Novobilský (klub_augusta_sedlacka@centrum.cz.), www.klub-augusta-sedlacka.cz.

Adresa redakce: Klub Augusta Sedláčka, Úslavská 49, 326 00 Plzeň.

Vydává Klub Augusta Sedláčka za přispění statutárního města Plzně.

Registrováno pod značkou OK ÚmP 23/1991. 350 výtisků.